

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Saxonia || Et || Metropolis || Alberti Crantzii || Historici
Doctiss. Sacrae || Theologiae & Iuris Canonici Doctoris ||
celeberrimi, ac Ecclesiae Ham-||burgensis quondam
Decani**

Krantz, Albert

Coloniae, 1574

Saxoniae Liber Decimvstertius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11453

SAXONIAE
LIBER DECIMVS.
TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Maximilianus Austria Dux, iam dudum in occiduis partibus victor, cum post Francos intestina bella cunctos domuisset Flandrios, euocatur ab Imperatore patre Coloniam, cumq; eo profectus est Francfordiam ad cōuentum, quem idem pater indixerat principibus electoribus, vt de rege nouo constitueretur : quæ res iam ipsi duci inclinare ac propendere videbatur. Mutauit iam Fridericus sententiam, qui superioribus annis ea de re à principibus interpellatus, fertur respondiße : Filium nos nostrum propius agnoscimus : scimus non esse rebus gerendis idoneum : Nec volebat vlla de re minùs, vt ferunt, audire, quàm illa. Id siue ex sententia dixerit, siue quadam simulatione pratulerit, siue etiam magnum onus administrandi Imperij euiscerati filio auerterit, incertum est. Poterat tamen illum ad mutandam sententiam inflectere, & maturior nunc atas filij, & recens de hostibus victoria : Magno enim ore multorum efferebatur, quòd sine paternis armis, sine amicorum ope, tantam in Gallos & Flandrios rem peregisset : quanuis pro magnitudine hostilium virium, satis erat vicisse, dum tantis armis non cederet. Igitur volentibus cunctis rex creatur Romano-

rum

rum Maximilianus anno sexto & octuagesimo post mil-
le quadringentos: exemplo Karoli IIII. recentiori, qui
& ipse viuens filium sibi curauit regem substitui. Sed
in hoc gloria Maximiliani maior, quod ibi pater Karo-
lus vt proficeret, calum fatigauit & terram, hic Fride-
ricus vt fieri pateretur, vix potuit inflecti: Ibi nullis re-
bus præclarè gestis Zwentzlau, incertum qualis rex
futurus, assumitur: hic verò multis euectus victorijs
inclaruit. Indè verò Aquisgranum perductus nouus
electus, magna omnium concurrentium principum ala-
critate, multa nobilitatis frequentia, adhibitis, quos
suprà ostendimus, magnificis apparatibus, per archie-
piscopum Coloniensem, cuius est ista prouincia, con-
secratur rex Romanorum. Interea multi in Flandria
Brugis caduntur gladio, alij ære mulctantur, nonnul-
li proscribuntur, tumultu omnia ciuili, quod ciues cor-
reptis signis suis in forum armati per turmas prodie-
runt: ibique stantes, clamore suo vrgebant ad mor-
tem quos voluere. Sed hac vice comes de Nassowo
rem gerebat pro rege. Creauerat enim illum rex vica-
rium suum per absentiam. Dominus de Veris, quem extra
Maximiliani gratiam agere diximus, filiam suam de-
dit coniugem Philippo de Beueren, Antonij de Burgun-
dia filio: vt per illum rediret in gratiam: nec est fru-
stratus expectatione sua.

CAPVT II.

PER quæ tempora in Anglia caso in acie Richardo
rege, Henricus de Richemont comes, nepos per pa-
trem Henrici regis VI. regnum accepit, quod ho-
diè tenet, cadentibus in acie cum Richardo qui suis
partis erant. In Cameraco interim inter iam duos re-
ges Romanorum & Francia agebatur: congratulato

M m m 2 per

per nuncios Francia rege, Romanorum regi Maximiliano, de honoris incremento: miratus tamen, quod ipse futurus eius gener, ad solennitatem coronationis inter ceteros principes non esset euocatus. Matthias Vngariae rex hanc Maximiliani assumptionem studio magno praeuenire constituit, ut impediret: sed non praeualuit, contendentibus cunctis, quod tanta nobilitati, & ut apparuit in eam diem virtuti, is locus in regno deberetur. Impletis ergo solennibus consecrationis, rex in occidentales filii partes reuertitur. Sequutus est illum pater eius Fridericus Romanorum Imperator, non illo splendore, quo solebant olim Romanorum principes, nec illo apparatu, quo consuevisset eius regionis homines suos principes intueri: meliusque, aliquanto fuisset, omnino non venisse, quam in ea negligentia tantam despici maiestatem. Venerat tamen, & in Gesoriaco, hoc est, in vrbe Brugensi, cum filio rege aditus est a Venetorum oratoribus, gratulantibus utriusque: cum Hermolaus Barbarus vir memoria dignus propter literas sempiterna, splendida oratione, quae extat, Imperialem & regalem maiestatem, magnifice extulisset: muneratus cum collega aurea militum dignitate. Interea Leodiosibus ad pacem per arma redactis, cum dominos de Arberg sibi rex Romanorum conciliasset, priusquam in Francos duceret, suos iussit Cameraci obuiam prodire regis Francia oratoribus. Ibi multis in medium adductis, cum non conuenisset inter utrosque, de restituenda regi filia, de quo acceptis in potestatem urbibus, res sine fine permansit: & remissa sunt Romanorum regi literae ab Francis contumeliosae plena, quid se archiducem scriberet, cum non esset, viuente adhuc Sigismundo Austriae duce? de Romanorum quoque regno cepit irrideri: quid inani titulo se iactaret, cum Roma nihil aut potestatis, aut pro-

uen-

uentus haberet? Tum rex Romanorū comparatis agni-
 nibus, duxit in Morinum, inq₃ sanctum Audomarum:
 & amissas per bella Flandria vrbes & arces, varia qui-
 dem fortuna recepit: cū in oppidū sancti Quintini du-
 ceret, comperit Francorum exercitū propinquare: cer-
 tiorq₃ factus de quorundam suorū in suū caput coniura-
 tione, exercitum dimisit, seq₃ recepit ad Insulas, splen-
 didum Flandriae occidua oppidū: Ibi sequutus eum pa-
 ter, conuenit: Quid verò cum illo egerit secretò, incom-
 pertum est. Caterū illum ad cunctationē, qua ipse cre-
 berrima vteretur, creditur induxisse. Sed rex Morino
 prefecit Salazart Hispanum, Sancto Audomaro Phi-
 lippum de Rauenstein. Pertransiens autem oppida mi-
 nora, sacramenta ibi iussit renouari in suā personam ad
 prefectum filij Philippi. Inducia cū Anglicis iam penē
 expirantes, propter mercatores regionis, in Calesia re-
 nouari tentabantur: Sed suspensos tenuēre Anglici regis
 Romanorū oratores, expectantes quē exitum haberent
 res eius cum Francis: discesserunt à curia Francia regis
 nonnulli principes, quos erat pertesum fœminei imperij:
 Nam per vxorem comitis de Belloioco, qua regis esset
 germana soror, res omnes administrari videbātur. Dux
 Aurelianensis, etsi coram hominibus vxorem tenere vi-
 deretur filiam regis Ludouici, alteram Karoli regis ger-
 manam, animo tamen ille abalienato, filiam ducis Bri-
 tannia coniugem petebat: Alij etiam aliò dilapsi, curiam
 regis vacuabant. Anglici tamen sobrias cum Flandren-
 sibus inducias pepigerunt: Missi enim Brugas ad Roma-
 norum regem nunciij regis Henrici, hoc pacto pepigerūt,
 suspensis rebus, vt si continuandæ essent inducia, hoc an-
 te festum Iohānis pximè venturū innotesceret vtrinq₃:
 Sin minùs, ante sex hebdomadas hoc viciſim alterutris
 denunciaretur.

MAximilianus interim rex cum intelligeret Anglorum molitiones, nec ipse solidum ad fœdera habuit animum, auscultans Margareta, quæ relicta erat Karoli ducis Burgundia, vt filium fratris sui ducis Clarentia paratis in Slusa nauibus, adiuuaret ad consequendam generi suo debitam regni coronam: de qua re est posterius attentatum: Nauim instructam permisit eidem dominae, quam ipsa conscendit Hybernam petitura, vt eam conciliaret filio fratris sui memorato. Interim Brugis Romanorum rex commoratur: Audiuit ibi oratores ducis Britannia, nunciantes ad illum profugisse ducem Aureliani, auxilium & socia arma rogantes in Francia regem: Decernuntur illis duo equitum millia. Aderant etiam nunciij regis Castella, quibus pro tempore, quod in rem videbatur, est responsum. Sed & principes electores, misis solennibus nuncijs, quæ ad Romanorum regnum pertinebant, deposcère. Summa autem cura regi fuit, ararium instruere, vt gerendi belli neruus in expedito esset: In quam rem conuocati status Flandriae, claustrales, ecclesiastici, seculares, magnum as deposcebantur. Spirituales quidem, quod iuris erat obtenderant, se non posse nisi consulto summo pontifice, in ea re quicquam constituere: facturos tamen de benignitate, quantum iure sinantur, si suis libertatibus restituantur: Flandrii multa causantur, exhaustas populi vires, crebris contributionibus: iam non esse in eorum facultatibus quod elargiantur: Quippe qui annos octo sub Karolo, & nunc penè decem sub ipso rege multa exantlassent bella: Nam annus tum erat septimus & octuagesimus. Sed res tum infecta permansit. Crescebant autem in vrbibus Flandriae vehementer primum mur-

mura,

mura, deinde aperta indignationes, quod soli Flandrenses emungerentur argento, reliquas ditionis terras perdurare immunes: non se auri montes alijs habere maiores: sinem aliquando fieri oportere exactionum: alioqui, si perseveraret emungere vehementer, sanguinem aliquando profluxurum. Ea tum in urbibus murmura volitabant.

CAPVT IIII.

Interim nec in Saxonia quies erat. Nam Ernestus Magdeburgensis archiepiscopus & administrator Halberstadensis, cum inueniret iustam indignationis causam in ciues suos Halberstadenses, paratis copijs ad iuga & plenam obedientiam eos armis adigere constituit: Nam iudicium in vrbe, quod impignortum ab episcopo tenuere, ad redemptionem, quam ille parauerat, venire non sinebant. Tum verò prefecturam in parte urbis, quæ iuris esset episcopalis, illi non permisere. Cumq; intra urbem malè essent vnanimes, intestina seditione laborantes, paratum habere & promptum negocium videbatur: Duplex nimirum gerendi belli commodum erat pontifici, quod sciret Halberstadenses cæteris Saxonia urbibus esse inuisos & exosos, quod se ab eorum communione dudum retraxissent: Deinde, quod intus feruente discordia, non vnum sentirent. Igitur post diui Iacobi diem festum, duxit in eos: Vallabat opportunis locis urbem obsidione: & immisis per tormenta lapidibus non paucis, muros deformauit & moenia. Exierat magna pridem pars capituli, suo episcopo non refragatura: Remansit tamen decanus, qui diuinum in ecclesia officium tueretur. Erat autem vir nobilis comes de Queruorde, iam ipsa canitie venerabilis, qui familiam suam cum ciuibus iussit moenia

tueri pro viribus : Cum in eo deprehensi necessarij belli articulo, quid facerent? Aliquandiu sustinere obsidionem. Cum tamen non haberent quod foris sperarent à quoquam defensionis praesidium, extra communionem caeterarum vrbiu[m] positi, & potentiam hostis sui, qua cresceret quotidie, animo perpendentes, deditonem fecere, gratiam domini sui implorantes. Accepit ille urbem in potestatem, & omne ius gubernandae ciuitatis à consulatione in se trāstulit: Cōstituit iudices, scabinos, & omnia moderatur ex hoc die pro arbitrio. Calamitosa ciuitas luit damna imprudentiae suae, & improvide defensionis intus & foris. Iam omnis mercatura deperijt: Quisq[ue] suo contenti, non querunt augere patrimonia: Viuunt in diem: nec est qui deformatos muros cum manibus aut curet, aut cogitet, aut possit reparare. Itā se res in hodiernum vsq[ue] in ea vrbe, quondam florentiae, habent.

CAPVT V.

Henricus interim & Wilhelmi filius, dux Brunsvicensis, qui prima sua militiae studia declarauit Hildesemensi bello, princeps ad arma natus, nec minus animo quam manu promptus, iam seruescente bello memorato, in Magnopolim cum paucis contendit: & in arce Zwerin, Margaretam Erici Pomeraniae ducis filiam, germanam duarum, quae coniugio erant sociatae duobus fratribus Magnopolensium ducibus, Magnone atque Baltazari, coniugem accepit. Sed hoc primum anno profectus in eius occursum, cum eam deduceret Bugslaus germanus eius dux Pomeraniae, octingentis stipatus equitibus, qui armis fulgerent: Ea dos erat germanae, ex constituto, uxorem excepit: eaque in turam dimissa cum dominabus & puellis, ipse expeditum

agmen

agmen suum iunxit Bugslao, & vnà mouentes copias suas, duxerūt in Honouer, oppidumq; armis terruerunt, quòd bello Hildesemensi necdum pacato se immiscuisent. Immittunt principes tormentis suis saxa grandia. Sed ciues interriti, muros & mœnia oppidi sui defenderunt: nec tamen proruerunt temerè foràs. Vbi iam aliquot diebus frustra oppidū tētāssent principes, Bugslaus dux, nè incaſsum veniſſe videretur, inter comitē de Retberge & concaptiuos eius, cœpit ex vna, & ducem Henricum ex altera tractare: perfecitque, vt comes cum confortibus expromiſſa ingenti pro ſua ſuorumq; laxatione pecunia de captiuitate prodiret. Nec diū poſt, proxima bruma finitum eſt omne bellū Hildesemense, qualicunq; tranſactione: Compensata damna: captiui coequati, & vt fieri omnes exoptauère, in ſuam quiſq; dominationem, aut etiam libertatem repositus, alterna iurare recognoscebant. Per eadem tempora alius Henricus dux Luneburgensis, Ottonis filius, tum accepit coniugem de domo Miſnensi Margaretam, ſolennitate nuptiarū peracta in oppido Tzelle, & in arce illius præcipua quam illuſtrauit multorum præſentia principū. Ernesti ducis Saxonie ea erat filia, germanam habens reginam Dania, & fratrem Ernestum archiepiſcopum Magdeburgensem, necnon Fridericū electorem, & Iohannem duces Saxonie ſuperioris, alios germanos. Quo etiam tempore, & Wilhelmus dux Brūſuiccenſis Henrici pater, cum non aequè ferret inſolentiam Weſtphalorum vltra Weſeram, oppugnauit & cepit arcem, quam vocant Hemelscheborg, non longè ab Hamelen oppido ducum memoratorum, ad ripam dicti fluminis: Eiectus eſt caſtellanus, impoſuitq; dux ipſe præſidium ſuum. Aderant arma ciuitatum, quæ illi duci parerent: Brunſuici, Gottinge,

tinga, Embica, Northem, Honouer. Tum primū Brunsviccenses sacramēta praestitēre & Wilhelmo post & Wilhelmo patrem. Eodē quoquē tempore constituit Ernestus archiepiscopus Magdeburgensis, cū arma suorum militariū atq; vrbium cum bellicis apparatibus in expedito teneret, oppugnare arcem & ueuling. Intercepēre rem principes Brunsviccenses, & Wilhelmus pater, & Henricus filius: Effectumq; est, vt qui inerat arcis praefectus, mox abiret, euacuans praesidium: Electus est vtrinq; comes de Stalberge, qui arcem seruaret, donēc inter memoratos principes de cuiusque iure super ea re ad plenum conueniret.

CAPVT VI.

MAximiliano Romanorum regi noua indies bella crescebant in Flandria, cū grauaurent Flandria membra ad commune ararium constitutam pecuniam comportare. Reiecēre omnes omnia in Gandauenses populosiores: qui & solerent, & possent eam causam potentiū sustinere: in qua vrbe responsū se duros ceteri asseuerabant. Rex praenire constituens orituram seditionem, Gandauum contendit, vt populum sibi prepararet. Sed vbi intellexit iam auersos sibi illorum animos, contendit Bruxellas: Illic quoquē iam inueniens rem spectare ad tumultum, quia non nisi praefinito numero militum permissus est introire, redijt in Flandriam, iam magis atq; magis omnia sibi comperiens aduersa. Igitur contendit in Selandiam, vnde statuto tempore reuersus est Brugas audire responsa Flandrensium in Maio, super comportando arario. Quae cū non satis placita darentur, minas pro sua consuetudine intulēre Alemani, animati, quōd audirent res prosperē geri in Britannia, & quōd rex Hispania maximam victoriam per-

peregrisset in Granatam, nostri temporis rem omnium cla-
 vissimam: Decennio fertur continuato laborasse rex in
 eo regno, & vrbibus eius, nouissime in vrbe omnium pri-
 maria Granata expugnanda. Interim Romanorum regi
 inter multa prospera quadam se immiscuere aduersa: au-
 diuit enim captum à Francis oppidum sancti Audomari fur-
 to, cum nauiculis passim nocturno introirent, absconditi à
 fratribus sancti Bertini, donec multiplicati insurgerent.
 Vix pauci ex regijs elapsi, rem pertulerunt, & ordinem
 gestorum exponant: quod male volentibus incolis, & ad
 Francos inclinantibus, superata sit illorum diligentia:
 nam ceteri, aut merfi, aut cesperièrunt. Gadaui quoque
 commotio facta est ingressis exulibus, quos pridem pro-
 scripsere: sed paucis punitis, statim conquieuit, cum
 Gandauenses Romanorum regi se parituros ad omnia
 sponderet. Morini quoque custodes pro Maximiliano rege
 cum infestarentur, misere nuncios regi, nisi missis auxi-
 lijs roborarentur, importatis armis & comeatibus, non se
 posse diu rem sustinere. Vtrunque illis permittitur. Rex è
 Selandia Teuremundam contendit: vbi facto conuentu ad
 consilium, audiuit de aduersis successibus Martini Ni-
 gri in Anglia: qui dum ipse misceret incendia, casus esset
 cum omnibus copijs quas haberet: Non enim satis ade-
 rant in expedito, qui fauores & arma pollicerentur pro
 filio ducis Clarentie: cum rex Angliae quadraginta mil-
 lium ducens exercitum, presentis regis Romanorum He-
 raldo fertur dixisse post conflictum: Grates, inquit,
 debemus Romanorum regi, & magna ducissa Burgun-
 diae, quorum opera sit ea strages peracta, ostensis cali-
 gis eiusdem Martini, quas Margareta ducis Karoli re-
 licta, multis preciosis margaritis exornauisset. Mittitur
 alius Clarentie ducis filius captus in Calesiam, vt abesset
 cogna-

cogna-

cognationi sua pro eo tumultuanti, qui alioquì videbantur omninò non quieturi.

CAPVT VII.

Circa Morinum per uigil cura fuit Hispanorù militum cuncta tueri. Franci, duce Philippo Desquordes, veteri Flandriæ hoste, non solum hoc oppidum, sed cunctam Flandriam ope Anglorum, qui iam infesti erant regi Romanorum, (praesertim quòd modernus Angliæ rex Henricus VII. ex Francis ortus, ab illis non est passus diuidi: vnde orta est illa difficultas permittendi Flandrijs inducias quas sperabant) sub leges mittere. Igitur maritima oppida Flandriæ, Grauelingam, Dunkerken, Nouumportum iussit rex Romanorum diligentius asseruari: qui nauibus apparatus expectabant hostes: nam venientes excipere constituerunt: cum interim idem Philippus Desquordes, magno per Franciam parato exercitu, properabat Duacum, Insulam, Morinù, armis pulsare: Sed in alijs frustratus, in Morino prosperatur, deditibus se passim incolis, quòd vim militum, qui inerant, sustinere haud possent: Itaq; multis casis, atq; captis, pauci euasere. Ad oppidum Betunea, quòd in Arthesia rex Francia dedit domino de Penis, ad compensanda quæ pro ipso amisit in Flandria, fraudem struxit Philippus: Nam literis adulterinis vocauit nobiles de Flandria, quasi traditurus eis oppidum: Illi credidere, armis iam ad sumendum in potestatem oppidum apparatus. Venerat constituta dies: Dux Geldriæ Karolus iuuenis, qui tum primis in armis Romanorum regi militabat, Engelbertus de Nassaw: Philippus de Rauenstein, magna stipati manu venerant, oppidum (vt sperabant) accepturi. Panduntur Francorù insidia: sed tamen magnum praelium conferitur. Cadunt multi de Francia nobiles,

biles, in quibus frater Philippi Desquordes. Verum illis
 cessit victoria. Capiuntur Karolus de Geldria, & Engel-
 bertus de Nassaw: Vix elabitur Philippus de Rauēsteen,
 suorū periculo redemptus. Sic peruenit ad Francos Ka-
 rolus Geldria dux. Victoria nūciata Parisium, letitiam
 peperit ingentem. Sed funestus aderat nuncius de Bri-
 tannia, qui regis fugam, militum cladem, armis & peste
 factam detegens, letitiam omnem subuertit. Indè verò
 Franci conuersi in Leodiensem prouinciam, ducibus de
 Arberg dominis, igne & ferro omnia defœdauerūt. Ro-
 manorum rex aduersa correptus valetudine, adesse non
 potuit: sed Philippo de Rauēsteen Flandriam tutan-
 dam permisit: qui vindictam de hostibus sumere pollice-
 retur. Non quieuere interim Franci duce Philippo
 Desquordes, quo minùs Flandria à sancto Audomaro
 imminerent. Sed diligentia Philippi de Rauēsteen, cu-
 rantis omnia diligentissimè, nihil profecerunt.

CAPVT VIII.

Misit interea regi Romanorum Fernandus rex
 Hispania, victor Granata, solennes oratores,
 offerens fœdera & mutua præsidia, si Philippo filio suo
 Maximilianus, filiam Fernandi acciperet uxorem: &
 vicissim filio Fernandi Margaretam Philippi germa-
 nam, que nunc in Francia teneretur, coniugem permit-
 teret. Interim ad bella in Gallos, X. millia militū polli-
 cetur, ipse cum Britonibus ab occidua parte inuasurus
 prouinciam. Sed cum res in deliberationem est posita,
 que tamen postea illos vtrinque habet exitus. Interea
 cum ageretur de augendo erario inter tres status Flan-
 dria, militaris quidem ordo consensit: Spirituales, si iu-
 stitiam solito more debitam de iure consequantur, factu-
 ros pollicetur quod poterūt, non ad sustinenda bella, que
 sunt

sunt illis interdicta, sed ad intertenendum regis statum. Popularis autem status oratoribus Gandauenſibus, nihil contribuere gerendis bellis reſpondit, ſed ſuſtinendam pacem cum Francis inſitam putauit. Si tamen opus ſit collatione, ad pacem, non ad bella, polliceretur ſubſidia. Gandauenſes hoc dato reſponſo abiērunt, & deſtituti in ſua ciuitate, qui authoritate principis ius redderent, ipſi ſua temeritate nouos creāunt legiſtatores. Tum uidentes rem omnem interturbari, fugerunt optimi quique de vrbe. Reuocati, ſub pœna conſiſcandorum bonorum, non rediērunt, vitam rebus preponentes. Miſerunt, qui gubernacula apprehenderant, vxores cedentium poſt illos, cum liberis, ut vnā exularent. Rex autem Francia iam ad pacem reſpexit, offerens futuro ſocero ſuo Atrebatum, Betuniam, Ariam, Audomarum, Bipalmes, & omnia citra Sommam fluium: qua tum dicitur oblatio contempta: uiderint qua prudentia. Gandauim grauius tumultuatum eſt, quod exules rediērunt rege inuito, nec uidebatur vrbs regijs mandatis paritura. Brugis autē colligitur æs promiſſum per capita iuxta facultates ſingulorum: ut regia contributionis effectus impleretur. Sed tamen donatiua non prouenerunt ſtipendiarijs, quanuis ingens vndiquē pecunia corradetur. Rex à clero impenſas poſtulat, quas fecerat oratoribus ad vrbem miſiſ, duodecim aureorum millia. Ille reſpondet: Si pax cum Francis ſeruetur, & clero iura libertatis per omnia reſtituātur, uidendum illis quomodo ad octo millia perueniant. Gandauenſes uocant clerum in conuentum: Non comparēt: Rogatur ut interueniat noua turbattoni: Non audet ſe tantis rebus interponere, ſciens quid pridē indignationis vtrinquē reportauerit. Intelligens rex rem omnē ſpectare ad nouā rebellionem.

bellionem, quod membra Flandria iterum resumerent gubernationem, clam firmat oppida pridem sibi parentia, Teuremundam, Alostum, Aldenardum, Curtracum, Insulas, & Duacum. Gandauenses in Hulst duxerunt, quod capitaneus eorum quosdam ibi pridem ex suis amisisset Albicaputiatos: (Sic enim vocabant quandam suorum societatem) Iohannes Capenolle profectus ad Philippum Desquordes in Atrebatum, quingentos inde milites eduxit, pollicente Philippo, quod maiori mox manu sequeretur. Sed in Hulst & Aldenardo Gandauenses non profecerunt: Postea tamen Aldenardum arte quadam in suam redegerunt potestatem: his enim oppidis maxime indigebat inuehendis ex Francia frugibus, alioqui fame excrucianti.

CAPVT IX.

INtere a ciues qui Brugis pro rege stabant, misso fidei nuncio, insinuauerunt illi, Nisi accedat, populum omnem in rebellionem Gandauensibus accurrere. Arbitratus rex presentia sua ciues terrefacere, aduolauit: nam ex maioribus quidam regem ad ingrediendam urbem inuitabant, asserentes, & id ex animo arbitantes, maiorem populi partem, si adesset, protinus accessuram. Introiuit ergo Brugensem urbem rex, Petro Longocollo eius inibi Sculteto ducente, cum non multis, foris manere reliquam manum quoad iuberet, insinuans. Per quod tempus in oppidum Curtracum vocatus Philippus de Rauestein per Iohannem de Horne regi fidelem, non differt profectionem, sperans arcem, quam tenuere Gandauenses, capere. Iam cum Hadriano de Likerken Gandauensium capitaneo symbolum in oppido fecit: Inter prandendum consurgens dissimulante Iohannes, arcem ingreditur, ianitorum confodiens. Mox animo voluens Hadrianus quod fieret, sequitur procedentem, & iam portis seratis, oppugnat

gnat

gnat arcem: Nihil armorum in praesidio reperit Iohannes, vnde arcem tueretur, & quo posset oppugnantes abigere. Recepit non magno negotio arcem Hadrianus, magno suorum stipatus comitatu: Iohannem confodit: perinde Philippus post veniens frustratur: Qui comperito quod rex quoque Brugis non prosperaretur, slusant se recepit, inuictam in arcem. Nam rex Brugis, ut erat constitutum, armatus primo mane apparuit ad domum Scabinorum, (Burgam vocant) sperans iuxta conditum confluxuram ad se plebem. Sedebat quisque domi, proprio intentus labori. Insonuit rumor per oppidum, regem stare armatum ad domum scabinorum, proclamatur ad arma, quando quisque suo timebat capiti: non enim instructa plebs erat ductoribus: Tum qui regem introduxere, ubi vident ad arma conclamari, nec ad stipandum, sed oppugnandum regem concurrere, male sibi timentes, querunt latibula. Incompositum vulgus infinita multitudine regem circumfistit fremens: nam qui cum rege starent, comparuere nulli. Concurritur in forum authore decano fabrorum lignariorum, quod pridem pro leui verbo ad delationem mimi, quidam ex eorum ordine esset decollatus, regem sumpto in foro consilio adeunt: Opus, inquit, videri, ut paulisper vtatur patientia, volens eat in liberam custodiam: Nam aulici sui iam penè omnes aufugerant. Primum in domum Vella, deinde in Craneborg, nouissimè in domum Iohannis de Grossis audientiarum regem incluserunt. Alemanis electis, nobiles qui in comitatu regis erant, in eo loco honorifice detinentur.

CAPVT X.

Vigilia erat Purificationis diuæ Mariæ, incipiente iam pridem anno octuagesimo octauo post mille quadringentesimo

quadringentos: Capti nonnulli ex ciuibus, qui regi talia
 suggestisse putarentur, vt vi armata in ciues vteretur,
 truncati sunt. Scultetus ipse diu latuit: Euocati Brugas
 Gandauenses, ad magnum inceptum aderant, maiori
 numero quam sperabatur: Exclusi tamen multi sunt vr-
 be. Alij etiam qui ingressi sunt, auertuntur à consilio ma-
 ligno quod conceperant. Qui de cancellaria regis erant,
 & alij de concilio ecclesiastici, missi sunt Gandauū. Rex
 à Brugenſibus aditus, lachrymas ante verba dedit: Col-
 lachrymati sunt, qui viderunt, multi. Ostensa sunt ei
 plurima, quæ ille se ignorare fateretur: Rogabat, vt vi-
 ta illi salua sit: Promittunt omnes sanguinem suū dare
 pro illo, nè quid mali patiatur. Interea Gandauenses
 iuxta oppidum Hulst detrimenta sustinuere non parua,
 in glaciem merſi, dum oppugnarēt. Indè verò cum com-
 meatu intercipere conarentur, cæsi. Tum verò rege in
 custodia manēte, Gandauenses cū alijs Flandriæ mem-
 bris resumpta administratione, Ipris & Brugis nouos
 magistratus erigi curauerunt. Interea Iohannes Cape-
 nolle, vt ad regem Franciæ nuncius Flandria mittere-
 tur, est amissus, reclamantibus nonnullis: Non oportere
 Philippum principem suum hereditate auita depelli.
 Matthias verò Speiart, qui semper pro rege stabat Ro-
 manorū, Brugis deprehensus, Gandauum perducitur:
 ibiq; excruciatuſ, in quatuor velut patria proditor, di-
 ſcinditur. Brugis Iacobus de Dudenzel gladio per tu-
 multum ceditur, multa offerens, sua omnia exhibens,
 vt nudus peregrinari ſineretur: cum pro eo religiosi or-
 dinum, nationes etiam mercatorum interuenirent: Sed
 frustra omnia. Iacobus de Here truncatus. Nicolaus de
 Helst, pridem pensionarius, cum alijs excepit mortis ſen-
 tentiam. Sed iam sub ictu gladij acclamante populo, mi-

sericordiam, meruit vitam: Sed à morte propinqua conceptum colorem nunquam posuit. Interim nobiles indignati pro rege capto, aduersus tria Flandriae membra, quae potuere, moluntur, accepta custodia oppidorum. Captus deinde ad medium ferme Quadragesimae, qui multum querebatur, Scultetus Petrus Longicollus, diu illis ludibrio fuit: Ità in foro circumduxere per tentoria, ubi ciues velut in castris excubabant, ad singula irridetur. Inde verò cruciatibus miserè in foro examinatus in tormento, quod ipse pridem faciendis questionibus excogitasse crederetur, post omnia casus est gladio, vir etiam maiori dignus loco pro ingenio & diligentia, sed vita dignissimus, quem furor popularis ceperat odisse: nunc verò magno, si fieri posset, à morte mercarentur. Sed irreuerabilis à morte via est.

CAPVT XI.

Imperator, cognito filij miserabili casu, contraxit concilium principum: Missus est Doormatiensis episcopus in Brabantiam ad Philippum nepotem asseruandum: Multa pro liberando rege tentata sunt frustra. Scribit summus pontifex, & intentat censuras, gladium suum: sed nihil profuit apud pertinaces. Gandavi interim magna caedes bonorum civium: Nam quisquis pro rege verbum unquam molle emisisset recoleretur, suspectus habebatur, & patriae proditor. Venerat auxilia belligerendi à Britonibus: sed capto iam rege, nihil fieri potuit: Triste ubique iustitium. Philippus Desquordes, ut bellum suscitaret ex bello, Karolū ducem Geldriae captiuum suū, ad instantiam Renati ducis Lotharingiae, qui sororē eius iam coniugem teneret, per Lotharingiam misit in terram suam: Quieuit ille aliquandiu, dum Romanorum rex alijs, quibus erat implicitus, laboraret: Sed post aliquantos annos

oppu-

oppugnatur, quod mox dicemus. Inclusus ergo rex Romanorum, Brugis asseruabatur: & quae fieri poterant, aut comminando, aut scuiendo, omnia contemnebatur. Tentare aliquando Gandauenses aut blandimētis, aut vē publica regē eductū in manus ponere Francorū. Id cum resciret, orabat Brugeses cum lachrymis, nē vllō pacto sinerēt. Polliciti sunt illi ex fide, & ex animo curauerūt, aucta vigilū manu, qui regem custodirēt. Temperatum est inter eā foris ab atrocioribus motibus, nē quid per eam occasionem grauius in captū regem constitueretur. Erat multo tēpore inclusus, donēc Brugesibus videretur rem pro suo arbitratu componere. Non destiterunt Gandauenses aduigilare, vt siue volētibus, siue nolentibus Brugesibus, regem adimerent. Sed cauerūt hac de re Brugeses, non modō propter regem, sed etiam sua causa, certi quōd rege apud illos manente, pacem pro sua voluntate essent habituri: Nec omninō spe sua frustrantur. Equidem, cum illis iam esse tempus videretur, regem iurando constringunt, adhibitis quibusdam ex primā nobilitate cum illo iurantibus, omnia quae facta viderentur, ex animo remissurum, nunquā vindicaturum. Id suo, & potissimū Philippi de Rauenssteen iuramento firmavit, ac venerabile Christi corpus in eam rem desumpsit. Itā tum carcere laxatur: Vinam veteris Ioseph similitudine, iam primus in orbe Christiano, totiūq; mundo futurus salutaris princeps.

CAPVT XII.

FRidericus autē pater, iniuriam & contemptū suū, quae perpeffus est in filio, & regno irrogatā contumeliā, protinūs abolere nō potuit. Immissis armis magna Flandriā clade inuoluit, rege ad omnia quiescente. Sed tum Philippus de Rauenssteen, qui sacramēto suo omnia

cum rege firmasset, vt ostenderet, non sua voluntate arma renouari, derelicto rege, quē primus ipse semper ad ea tempora ab initio reconciliaionis sequebatur, arcem Slusa accepit in potestatem, (Hic est portus ille Gesoriacus, de quo in Ptolemaeo) Flādrensibus ex illo die equior. Superuenerat tum noua causa, noui belli mox futura radix. Moneta currens (vt fit) bellorum tempore leuior facta, supra modum ascendente auri valore ad argenteos (stupheros vocant) sexaginta: Inde praecipiti via redigi tentatur ad viginti. Visa est cunctis ea tam grandis & subita nummi aestimatio, nimum damni omnibus importatura, cum essent in vtraque parte nobiles, sua vtrouque lucra venantes. Nam alij leuaturi graue nummi pondus probabant, vt viginti soluerentur pro auro: soluturi autem, minus volebant. Res diu fluctuabat: Cessissentq; voluntati principis, bonum valorem requirentis, maiores in populo, & magno suo detrimento pacem volentes coemissent: Sed vulgus instinctum à nobilitate sua lucra quarente, nequaquam induci potuit. Iterum nouus tumultus, renouata pristina bella. Philippus de Rauenssteen, quē diximus apprehendisse Slusam, iam aperte à rege desciiuit, partes plebis Flandrensium amplectitur: & oppido Slusa cum vtraq; arce communitis, diu restitit reliqua nobilitati. Terra mariq; pugnatur: Validam manum contraxit Philippus in oppidum: naues habuit expeditas non paucas. Satellites collegit ex Gallis, Germanis, Danis, manū collectitiam siue gregariam: Curauit fruges importari à Francia: Diu eam rem fortiter sustinuit: Cum terra vastaretur à regijs, ipse in mari grassabatur. Ad oppidum quod inter Brugas & Slusam medium est, (Dam vocant) tentatū est ab regijs, si possit intercipi, vt commeatus prohiberentur à mari

à mari ad urbem. Ibi cecidit bona pars Germanica nobilitatis, frustrata ad oppidum capiendum: cum intus vigilarent diu taciti & inuicti, donèc sub ictum haberent omnes. Et prostrati sunt viri, nullo precio aestimandi, quia nulla re coaquandi, quos socij ad tumultum rapuere.

CAPVT XIII.

Albertus Saxonie superioris dux, qui videbatur neutraliter agere, nec se bello immiscere, Brugis postulauit pacificus cum aliquantis, qui timeri non possent, armatis intronitti, quod haberet rem cum maioribus colloquio dignam & serid agendam: praemisus qui hospitia curarent, & cibis parandis intenderent. Non dubitauerunt Brugenses etiam maiorem armatorum numerum admittere in urbem populosam, praesertim quod audirent & crederent in vrbe pernoctaturum: nemo cogitauit de eo quod ille parauerat, stratagemate: Ipse ergo cum expedito suorum agmine continuè insequitur praecedentes: Et primi quidem hospitia petiere, simulantes quod ad manendum introissent. Cateri interea continuato ordine oppidum pertransibant aliam portam, quae ducit in oppidulum memoratum, mille passibus distans: quod Aggerem, vt diximus, vocant: Et primi agminis iam portam tenebant oppidi sepediti, cum nouissimi non longè Brugis abessent, continuato tamen insequentes itinere. Qui in oppido erant custodes, nihil mali à Brugis metuentes, arbitrantur sibi mitti praesidium ab amicis: ita nihil mali suspicantes oppidani Dam oppidum amisere: Et quod ante armis saepe tentatum, expugnari non poterat, tam leui nunc occasione Brugenibus deperijt: inq; eo amisso omnis fortuna belli conuersa, Brugenibus coepit aduersari. Nam inde interclusus

erat à mari commeatus, fameq; laboratū est insigniter. Accessit altera causa belli tum finiendi, quod stipendiarij Slusis cum Philippo de Rauenstein inclusi, tumultuari viderentur, ob nescio quam causam: Sed in hoc genere hominū causam tumultūs querere, superuacuum est, quod ad omnem ventum commouetur. Capiti igitur suo timens Philippus, & iam Brugensibus suis aut prodesse, aut adesse non valēs, vtraq; de re ad pacem inclinabat: Solus ille cū solo de Nassow comite, pacis leges conscripsit. Tum Brugeses, vt stipendia soluerent militibus, argentum quod quisq; domi factū habuit, pro viribus facultatum in commune contulerūt, deficiente numismate: nam omnis exhausta erat pecunia: appensum est in statera in aris debiti aestimationem, & traditū leuissimum est hominū generi, vt abcederet. Itā teriū quoq; bellum est finitū, ciuibus ad magnam calamitatem penē omnibus perductis. Sic eat, quando certa ratione gubernari non passi, tumultuantur: discant malo suo ad tolerabiles redire cōditiones. Flandria sit exēplo vicinis prouincijs.

CAPVT XIII.

Per ea tempora in Brunsvico vrbe Saxonia primaria, immissus est spiritus vertiginis in capita multorum, vt in publicis conuentibus tumultuati ciues, magnam partem consulatūs suo arbitratu destituerent administratione, nouis pro libidine surrogatis: quibus adiecere viros vigintiquatuor ex ciuibus, qui rebus gerendis & capiendis consilijs interessent. Ea res liuores in populo plurimos parturiuit, dum destituti, cum omni sua cognatione aduersarentur ceteris, qui vel gubernacula tenuere, vel suae debonestationi dederint alimentū. Vetus in vrbibus malum, dum quisq; ordinis sui obliuiscitur: nulla adhibetur à præsidentibus modestia: nulla de-
indē

indè à subditis in longū præstatur patientia. Ità primum odia, deindè iurgia, demum nascuntur intestina bella: quæ omnes præcipuas vrbes subuerterunt. Quæ res eodem fermè tempore, per annum à Christo octauum & octuagesimum post mille quadringentos, in veteri marchia claruit multorum detrimento. Nam in Stendalia dum malè parèrent ciues senatui, efferrunturq; ad disturbandum publicum concilium, iam imminente illis Johanne Brandenburgensi marchione principe electore, qui per districtum omnem axisam, vt appellant, constituit de cereuisia, nec satis illi annueretur à subditis: interueniente turbatione, quam diximus, intestina, cogebantur Maiores inuocare principem. Qui egressus valida armorum manu, tumultuantes repressit, & capita gladio puniuit: instituit que diù recusatam axisam per omnes vrbes Veteris marchia, facili vsus progressu per intestinam ciuium discordiam. Erat per ea tempora impacatum mare, cum Phrisij illi capitanei veterem instituerent quæstum: Specie quidem Hollandinos persequendi, sed re vera, vt compertum erat, qui illis militarent, nullo nauigantium incommodo abstinerunt. Hamburgenses, qui crebra vtuntur nauigatione per littora Phrisia, Hollandia, Selandia, cum incurvationibus vexarentur, iam antè sæpè per literas, aliquandò in conuentionibus cum dictis capitaneis questi, nihil serius experirentur: armauère aliquot impositis stipendiarijs naues, & in mari quærentes, inuenerunt non contemnendam manum gregariorū: Pars iam per littora vaga ferebatur, pars portū in nauibus asseruabat. Cum cerneret vr-bici stipendiarij, quod genus hominū reperissent, aggrediuntur vt caperent. Illi capi non passi, cum nihil hostile præse tulissent, se tuentur: Capiuntur tamen, nec atro-

citer se, vt dixere, defensitabant, quod illis periculum
 vita in ea esse captiuitate non formidarent. Inerant ali-
 quot Franci, iam ab illis in suis nauibus capti: Vna per-
 ducuntur in urbem captiui: Seponuntur tamen Franci,
 quod iam capti, ab alijs tenerentur. Septuagintaqua-
 tuor erant, quorum de capitis periculo certaretur: Im-
 petiti in iudicio, quod publica navigationis inimici, in-
 cursarent omnes praetereuntes: Illi impendio suos nomi-
 nant in iudicio dominos, quorum iussu bella hostibus in-
 tulissent, ceteris abstinuissent. Studio quaesitum, vt in-
 ueniretur, quod illis obijceretur: Nō erat qui accusaret.
 Ab lōginqua vrbe pducitur nauita, qui sibi ademptum,
 nescio quid, quod ibi reperiebatur, quereretur: Vas erat
 non magnum, ferreis clauis plenū, vilis precij, cuius pre-
 textu tot capita damnarentur. Miserum spectaculum,
 plectuntur omnes gladio. Mens erat, terrorem grassan-
 tibus per mare iniicere, vt illud sinerent pacatum. Sed
 nulla auocant supplicia mortales ab excessibus, quod
 impunitatem sibi quisque promittit, latere sperans inter
 multorum facinora.

CAPVT XV.

Rex Romanorum, iam diu viduus toro, de nouis
 nuptijs cogitauit. Iam permisit filio ditiones au-
 tatas, in patriam regionem demigrās: vbi illi pater & pa-
 truuus dedere terras, vnde regnum impleret statum. Si-
 gismundus Austriae dux, quē ille pro atate & amore pa-
 trem vocitabat, comitatū Tirolis illi permisit, inuitans,
 vt secum in vrbe Insbrug cōmoraretur: opulentissimam
 profecto regionem, quā aliquot centena millia auro-
 rum praestaret gubernanti, ex sale & argento, quae ibi
 abundant: quorum ibi fontes & minerae sunt non pau-
 cae. Conuenerat cum Francisco duce, vt vnicā eius filiam
 cum

cum dote acciperet opulenta : Nam ducatus ille dos erat
 unica proli. Misit rex solennes ad contrahendum absens
 de presenti matrimonium oratores, sufficienti mandato
 suffultos. Interim Franciscus dux in fata concessit. Bella
 non defuere ab rege Franciæ, qui latissimum illum du-
 catum, suæ ditioni iam vacuatum arbitraretur, quod
 feudum esset ab corona. Proceres resagantur, & mori-
 entis sui ducis mandata impleuere, Romanorum regi
 Maximiliano seruantes prouinciam cum herili puella.
 Non desistit Gallus oppugnare prouinciam : Habebat, vt
 fit, in latissima regione qui illi studerent : Sed maior
 pars procerum pro Maximiliano stabat. Venere interim
 Romanorum regis oratores, & puellam regi suo depor-
 tandam deposcunt, prouinciam committentes guber-
 nandam, quibus eam dux moriens permisit, donèc veni-
 ens rex ipse cuncta propius inspiciens ordinet. Incolume
 iter ab rege Francorum cum puella, & securitatem pu-
 blicam deposcerunt : Non negatur. Igitur rebus in pro-
 uincia constitutis ex sententia, cum puella & honesto co-
 mitatu iter per Franciam inuadunt, freti præstita secu-
 ritate. Iam peruenere in locum qui Franciæ regi ad in-
 stitutum suum visus est idoneus. Aderat rex ipse cum ali-
 quot ex regno proceribus : Puellam sibi sisti iubet : di-
 gnanter venientem honorat. Tum sciscitatur ex Brito-
 nibus, qui è prouincia illam deduxerant, si omnia legiti-
 ma, quæ ad desponsationem puellæ pertinerent, ex perso-
 na Rom. regis essent impleta. Illi respondēt, de volunta-
 te mortui ducis parentis illius esse addictam Rom. regi,
 cetera se ignorare : ad hoc se exisse, vt sponsam regi
 sponso deducant. Tum rex communicato cum suis consi-
 lio, iubet responderi missis à rege Rom. Ire liceat quod ve-
 lint : puellam nulli nuptam, nec per verba de presenti

cuiquam deuinctam, suo toro esse asseruatã. Ibi, uolentem nolentẽ, incertum, puellam dominabus de suo regno permittit, ut inclinẽt ad regis assensum, & mox toro suo impositã habuit pro coniuge, omnibus de more impletis. Tum remittendam Romanorum regi filiam, sæpẽ & multũ repetitam, decernitur. In vno factõ geminum committitur piaculum: propriam sponsam tam diũ in primis affectibus habitam, itã etiam, ut in nonnullis literis nomen puellæ suo coniunxerit, contemnens ac reijciens, & quam non debuit, inuadens, iniurius fuit in sacerum, cui & sponsam ademerat, & in eiusdem filiam cui torum diũ promissum abstraxerit.

CAPVT XVI.

VNum, & id ipsum tenue, ex iuris superficie quasiere adminiculum, qui regis Franciæ factum tuentur: Scripturas scrutantur, quod procuratores ad contrahendum matrimonium missi, mandatum habuerint, non pro se quisq; insolidum, sed omnes coniunctim, cum sit matrimonium opus personale, nec cadat vnum in plures. Magnis regibus non in scelus deputatur, quod minoribus in piaculum: Verumq; inuenitur, quod Græcus Anaxerses fertur dixisse: Leges humanas telis aranearum esse persimiles, in quibus hærent muscæ, ac cullices, crabrones impunẽ rumpũt peruolantes. Abiẽre tristes Romanorum regis oratores, quæ acciderãt, regi suo relaturi. Puella interim regina Franciæ ab omnibus habetur: Margareta fratri redditur in Flandriam. Nõ magnoperẽ fuisse cordi Romanorum regi has nuptias, vel inde perpenditur, quod nunquam visus sit tantam iniuriam vel minimo vindicasse: Deinde alijs etiam colligitur cõiecturis: Nam cum ad regẽ sui redissent oratores, relationem facientes de his quæ acciderant, eo die quo rela-

relata suscepit, equū conscendēs in foro oppidi Insprug,
 Dominica Esto mihi, cōcurrit obuio hasta infesta. Cum
 interim Sigismundus dux patruelis, allatus gestatoria
 sella, vt erat pedibus ager, in medios equites, regē adesse
 inuit: Ille armatus obuiam proficiscitur amātissimo suū
 propinquo: Et prior: Quid est, inquiēs, pater? quid agi-
 tur, vt hoc tēpore in publicū prodeat vestra synceritas?
 Tum ille: Non sustineo, inquit, cernere perniciem capi-
 tis vestri, quod hodiē tribus incurrere, vt ferunt, decre-
 uistis: En proficiscor in vicinum Hallis oppidū. Ad quem
 rex: Non rectē, inquit, pater de me predicarunt: Semel
 liceat incurrisse, & satis sit. Sino, inquit, semel: sed tum
 nē iteretur: Non prorsus ampliūs, quā semel, refert
 rex. Quo dicto, ille in palatium redijt. Quæ res indicia
 est, extremis & summis sensibus vix hæsisse cordi has
 nuptias, nec admissas in profunda præcordiorum, qui-
 bus solent, quæ ardentē cupimus, penitus inha-
 rere.

CAPVT XVII.

Vngaria rex Matthias longo & difficili bello con-
 gressus Imperatori, quod quidam regni archiepi-
 scopus coronam regni ad Imperatorem Fridericum cum
 thesauro non contemnendo pertulisset, totam penē
 Austriam occupauit, ademitque Imperatori, illo ad
 omnia desidente, & nihil agente, quod benē speraret per
 Matthiæ mortem, prout euenerat, omnia in iustam
 successionem peruentura. Sunt qui arbitrantur, omnia
 Fridericum dissimulanter pertulisse, quo subiectos, sibi
 minūs audientes, alieno gladio perdomaret: Sed per-
 niciofa nimis dissimulatio. Sunt qui ab Imperatore
 mundi domino ignauiam abigūt, quod omnes debemus,
 eius facta semper honesta ratione in melius detorquētes.

Sed

Sed non diu supererat rex Matthias huic per Austriam
 victoria. Vnde factum est, quod prudenter cōieciſſe cre-
 ditur Imperator, vt in se ac filium tota rediret Austria.
 Sed tum vacuato Vngariae regno, tempus aduenerat, quo
 de ſucceſſione ac iure ſuo Imperator cum filio loqueretur.
 Intenderunt cauſam nuncijs & literis miſſis. Magna
 verò imperia, non legibus & iure, ſed armis comparantur
 & ſeruantur. Ideò Maximilianus rex, comparatis
 vndiq; armis, duxit in Vngariam: & accedente illi bo-
 na parte procerum in regno, initia leta belli habuit: vt
 etiam Albam regalem armis caperet. Ab altera parte ne-
 gabat & Ladislaus Bohemia rex Caſimiri Poloniae regis
 filius, cui tum tertio agmine ſe opponit Iohannes Alber-
 tus frater eius, is qui poſt patrem tenuit Poloniam, quod
 matrem haberent Alberti Imperatoris, eiufdem Vnga-
 riae & Bohemiae regis filiam germanam, ſororem Ladi-
 ſlai nouiſſimi de ſanguine regis. Dum inter ſe tres me-
 morati digladiantur de regno, Imperator Fridericus vi-
 uendi ſinem fecit, de cuius ſucceſſione non eſt labora-
 tum, quod iam viuens habuerit filium Romanorum re-
 gem, iam Auguſtum, iam Imperij ſucceſſorem. Sed Vn-
 garia interim inter manus trium exercituum laceratur.
 Scripſere proceres reſidui, qui Romanorum re-
 gi necdum parerent, Caſimiro regi Poloniae: quid nã
 ſibi videretur duorum filiorum arma inter ſe collide-
 re, ad regni ſubuerſionem? Iam illi domuique ſuae in eo
 complacitum, quod primogenitum eius ſibi regem dele-
 giſſent, & tamen fratrem eius nihilominus impugnare
 germanum & regnum: niſi aliter ille rebus conſule-
 ret, vt Iohannem Albertum filium alterum ab armis re-
 uocaret, facturos vrgente neceſſitate, quod iam feciſ-
 ſent quidam ex eorum conſortibus: qui iam Romano-

rum

rum regi armis coacti cessissent. Apparet autem ex his literis, propensiores fuisse in proceres Polonos, quam Austrios: Siue illis ius & fas deposcere videretur, siue magis complaceret illis in eam familiam, qua tum potentissima videretur: quod incertum haberent, quid sperarent ex Rom. rege: cuius regnum in se diuisum, quod vergat, nihil oportet ominari, quando veritatis ore declaratum est. Sed cum res in eos decurrit exitus, vt Iohannes Albertus exercitum patris iussu retraheret, rex Bohemia & armis & fauore praeualeret, Romanorum rex qualibuscumq; interpositis conuentis placitis, regnum Vngariae in manu Wladislai Bohemiae regis reliquit. Ita neq; de Vngaria, neq; de Britannia sunt res prosperatae. Magna semper se ostentat fortuna Australibus, sed non saepe praebet perfruentiam.

CAPVT XVIII.

PER quod tempus Henricus Willelmi filius, dux Brunsvicensis, iam rerum potitus, patre ad quietem festinante, Brunsvici ciuibus coepit onerosior videri, quam ab olim principes consueuissent. Habebant foris ciues praedia plurima: quae vel principibus, vel militibus olim seruibant: Nunc iam voluntate principum in manus ciuium deuoluta. Ea autem libertate illis prouenerunt: vt neq; inde ad obsequia, neq; ad extraordinaria munera teneri credantur: quod illa praefere dicuntur litera, quibus ad tuendum ius suum perfruuntur. Princeps arbitratus aequum censei, vt quoniam tam bona parte regionis in sua commoda perfruuntur, nec in vrbe vectigalia, neque impositiones rebus venalibus patiuntur, acrius institit, vt de tam multis praedijs, vel munera supportent caterorum, aut in vrbe permittant in vsus principum suorum fieri rerum
im-

impositiones, quas Itali Gabellas vocant: Illis ex aduerso prætentibus, & literas à principibus datas, & nihilominus longam, qua supra hominum memoriam sunt gauisi, libertatem. Vbi iam cœpit in controuersiam res peruenire, friuolum aliquid ex utraque parte cœpit attentari, vnde pars altera suum credidit ius roborari: Demùm in apertum bellum res exiuit. Crederent Brunswicenses vanas esse minas, quas audierunt: Nam illa se esse opum & ciuium multitudine confidunt, quod nihil minus quàm obsidionem formidarent: vnde nihil apparabant ad eam rem, neque arma augebant, neque commeatus abundè prospexerant: sed ad inertiam suam sedentes, solo sua magnitudinis, quam putabant, terrore, se omnibus esse insuperabiles existimabant. Aduerunt hanc ipsorum audaciam quidam ex militaribus, siue ingenio detinendi, nè quid agerent, siue quod ita crederent: qui ingressi & egressi urbem, nihil minus quàm obsidionem moliri principem testarentur. Circuibat interim Henricus dux omnium vicinorum principum domos, & omnes ore appellans, vel ab initio firmabat, vel antè illigata fœdera renouabat: effecitque, quod nostra memoria nusquàm alibi vidimus, vt omnium vicinorum principum armis & consensu Brunswicum obsideretur. Tum imprudentiam suam socordes serò damnauerunt, qui per tanta tempora nullum belli fecerunt apparatus. Satis munitam habuere urbem: Id fecit, vt essent segniores. Sed neq; satis erant ciues ad tutandos muros edocti, longa pace resides, & animis, & corporibus videbatur. Tum, quod omnium maximum erat, ad perniciem pro multitudine populi commeatus exigui: quæ res in famem vergebat, obsidione in tempus extracta.

ita. Oppugnauere aliquantis vicibus urbem qui obsede-
 runt: sed non tanta erat in armis fiducia, quanta in fa-
 me, quod sciebant nihil illis esse ad perniciam propius. Vi-
 cinum erat obsidentibus monasterium Reddageshusen: In
 hoc castra sua dux, iam adspirante bruma reuocauit,
 firmavitque, ut quantiscumque armis inexpugnabile vi-
 deretur: Excubias opportunis locis ordinauit, ut aditus
 urbis obseruarent. Aliquot aliquando facta sunt leuia
 prelia, & in excursionem peditum, qui iam obsessis acces-
 sere, vel in ipsa urbis oppugnatione, qua aliquando cru-
 enta fuit dum caderent icti bombardis nonnulli. Aliquan-
 do etiam fors alternata est, victoresque cadunt. Ferunt
 ciues, si viribus usi, animis valuissent, paruo quem habe-
 bant militum numero, si ex multis suorum millibus ali-
 quanta iuissent, facile pares fore obsidentibus. Sed lon-
 ga illos tranquillitas, & rerum insolentia fecit ad arma
 ignauiores. Ad intestinam discordiam saepe fortes fuere:
 ad externa arma propulsanda nihil unquam magnum
 ostenderunt. Durauit obsidio ex aestate per autumnum
 & vniuersam brumam, cum omnis spes ducis & auxili-
 orum eius esset in expugnatione famis: Sciebant hoc,
 qui foris bene volebant obsessis. Itaque rebus necessa-
 rijs ad importandum vndique in Hildesem conuectis, con-
 traxere ipsi Hildesemenses, quas ex suis vicinisque pote-
 rant, vires & arma, ac Brunsvicenses per nuncium
 significauere, ut occurreret venientibus, omni qua pote-
 rant virtute, ut commeatum etiam inuitis hostibus in-
 ueherent in Brunsvicum.

CAPVT XIX.

AD oppidum Peyne Hildesemenses cum omni ap-
 paratu peruenerunt incolumes: Inde mouen-
 tes, obuios ex constituto habuere Brunsvicenses:
 Nec

Nec potuit tantum apparatus dux ignorare. Igitur omni quo poterat equitatu ac peditatu occurrerat impediturus, etiam cōserta hostibus manu, certus conflagrare: Tormenta bellica praeferit in opportuna loca cū custodibus, ipse cū omni agmine sequutus. Iam egressi Hildesemenses cum Brunsviccensibus, in copias ducis rectā contendunt, in eum praesertim locum, in quem tormenta collocasset, & commissa manu pugnant. Ibi superiores effecti urbici, ducis primas copias repellunt, & si satis instetissent, impedimenta bellica hostibus abstulissent: Sed seruauere vires suas magno, quod cernebant, agmini ducis. Igitur progressi in villam non longinquam urbici, castra sua ex tempore communiunt, omnibus in medium acceptis: extrema curribus & instrumentis bellicis vallauerunt: dispositis ad iactum bombardis, in eam partem, vnde sibi imminere hostes prospicerent: hunc in primis errorem committentes, quod pro multitudine suorum angusta nimis loca metarentur, quod difficulter se vertere, minus autem possent impedimenta transferre. Dux eius rei non ignarus, suum agmen circumduxit, ea via sequutus, qua illi in vallem descenderant: Iam apparebat commissus error, quod angusto loco mutare propugnacula non possent: Denso dux agmine mouit in hostes: Primi equites ea stetere fixi pressura, vt non se commouerent. Igitur aliquanti ducalium, ex urbicorum castris icti bombardis, aliquanti etiam casi gladijs, tam erant propinqui, vt non se in villam partem possent commouere. Insigni ibi clade accepta ducales retrocessere: Diu tamen deliberauerunt, si iterum adorirentur. Urbici autem cū hostes declinarent, quadrato agmine incessere, parati semper ad pugnam vndecumq; incurrerentur: Illo die Brunsvicum ere-

pam

ptum est ex hostium faucibus, in quas iam penè fames
 contrusit. Tum cecidèrè animi obsidentium: cœpitq; in-
 ter principes de totius causa interceptione agi. Constitu-
 tis primùm treugis, interim de cōpromisso deliberatum.
 Constituèrè demùm causam omnem in manus duorum
 principum, qui equiores ad omnia viderentur: Ea fides
 tum facta est Brunswiccēsisibus. Ernestus Magdeburgen-
 sis archiepiscopus, dux Saxonia, marchio Misnensis, Io-
 hannes marchio Brandenburgensis, princeps elector,
 electi sunt ad causam arbitri. Aderant cùm tractaretur
 in Tzeruēst duo Henrici principes Brunswiccenses,
 Magnus quoq; dux Magnopolensis: ipsi quoq; Brunswic-
 censes cum amicis suis. Forma agēdi hac erat: Au-
 dit a partes diuisim: primò duces, deindè Brunswiccen-
 ses: absente parte semper altera: Verbum dicentis ac-
 cipiebant notarij: Ea tarditate pronuntiandum fuit.
 Et quauis multa sint intentata, tamen ista vice res ad
 exitum non peruenit. Alio deindè tempore res à multo
 minoribus est coequata, vt ex quatuor arcibus, quas de
 manu Brunswiccensium dux bello cepisset, duæ illi re-
 manerent: Ex duabus alteris, vna maneret desolata,
 Asseborg, æquanda solo: Alteram ciues retinerent, cum
 prædijs suis: Ità tamen, vt subditos se principibus suis
 agnoscerent: Cetera sunt abditiora, nec manauerunt in
 vulgus.

CAPVT XX.

Iam cœpit Henricus dux Brunswiccensis senior, agno-
 minatus comparatione propinqui sui ducis de Lune-
 burgo æquè Henrici, haberi formidabilis: Compertum
 erat ingenij neruis, animi, corporisque viribus, dexte-
 ritate consilij, multis prauale: Aboleri iam cœpit eius
 rei memoria, quam ante paucos annos nonagesimo post

mille quadringentos Honouerensibus intentauit. Serua-
uit memori animo iniuriam ab illis Hildesemensi bello
irrogatam. Tunc enim cum aliquantam iuuentutem
cum armaturis & impedimentis commodato ex eo oppi-
do sumpisset, vt perinde imparatiores essent ciues ad
arma, vbi opus euenisset, contraxerat equitum & pe-
ditum numerum, qui satis esse posset oppido opprimen-
do: & sub noctis tenebras adequitans, cepit custodem in
specula: cauens, nè quis se commoueret: Tacito collo-
cauit peditatum in horrea laterum, vt iam primo mane
ad porta refectionem irrumperent oppidum, aditumq;
occuparent, sequutur is equitibus. Dies erat celebris diuæ
Katharinae virginis: cum ante lucem, nescio quis oppida-
norum, urbem ingressurus, videt latitantes in horreis, &
iam penè ad ingressum porta clamauit, nè vllò modo
portarius panderet urbem, hostes adesse, nescio quos. So-
nuit de turri emissa bombardæ custos: Illico se commo-
uere de latibulis: nam id erat signum apprehense porta
vt prodirent: Prodeuntes adspiciunt se proditos. Tum
detectares, exciuit ad arma oppidanos: Sed qui latuê-
re, quam poterant occultissimè redibant: Colloquium
deinde quasiuit cum habitatoribus: Illi reijciunt, dicen-
tes: Principem suum abesse quam longissimè: malè ab
redeunte multandum authorem eius malitiæ, qui, ab-
sente legitimo principe, tale aliquid in oppidum duci
subditum attentasset. Fama fuit non ignorasse eundem
principem, cum post aliquot annos Brunswicenses
duo proconsules, ex conuentu, quem cum nonnullis
Luneburgi egerant, redeuntes, caperentur in distri-
ctu ducis Luneburgensis, cuius saluo conductu erant
premuniti. Conradus de Veltem eius incursionis du-
ctor erat, quod causaretur quendam ex familia sua
imme-

immerentem Brunsvici publico casum gladio: Aucti-
 cum caperentur, diu tenebantur: nec poterant vllis con-
 ditionibus laxari, quanuis multa intentaret dux Lune-
 burgensis, in cuius interposita publica fide capti essent,
 priusquam interueniret idem Henricus dux Brunsvic-
 ensis: Tum enim solutis non paucis millibus aureorum,
 ex suo quisque, sunt captiuitate laxati. Cardo rerum fe-
 rebatur, quod Henrico duci cupido inceserat perno-
 scendi, quae in conuentu illo cum Henrico duce fratru-
 le eius, à ciuitatum oratoribus acta essent: Idq; innotu-
 it, interceptis inter alia literis, dum memorati viri ca-
 perentur. Sed fratruelium principum amor ac familia-
 ritas, antè quidem tenuis, ex ea causa non magnoperè
 augebatur.

CAPVT XXI.

MAximilianus interim Romanorum rex in Itali-
 am ire constituit, Imperij coronam in Vrbe ac-
 cepturus: In quam rem facto principum in Wormatiani
 magno conuentu, coepit agere de illa profectioe, hor-
 tatus principes, qui multi ad eum diem conuenerant,
 vt in eam expeditionem pro Imperij honore se appa-
 rarent, accingerentque: Simul ostendens, quanta res
 Christiana essent discrimina ab sauisimo nominis Chri-
 stiani hoste Turco. Animauit principes de illustri victo-
 ria, quam nuper Fernandus Hispaniarum rex de occu-
 pato Granata regno reportasset: vt decennali bello
 fortissimum regem oppugnaret, attenuaret, & omni
 ditione exuerit, Christianismo reddens prouinci-
 am per annos ferè octingentos possessam à Sarace-
 nis: Mouitque vehementer principes omnes transitus
 Karoli Francorum regis, eius nominis VIII. in Itali-
 am, quam ille sine magno labore peruasisset, vsque

ad regnū Neapolitanū occupandū : quod etiam armis redegerit in suā potestātē, paucis arcibus exceptis, quae inexpugnabiles haberentur. Tū verò communicato inter principes consilio, institutum est quo ordine in eam expeditionem sumptus necessarij colligerentur ex vtroque ordine cleri & populi, de certa in aliquot annos prouentuum quota exporrigenda. Satis tum salubriter omnia prouisa sunt, multa ad pacem constituta : De montata quoque, quae plurimum inter omnes habebat momenti, tum in certam formam est conuentum. Sed expectata est in hodiernum salutarium constitutionum executionio. Renouata deinde crebrius principum regni conuentiones : In Lindow ad locum Euetum : in Freiburgum, in Augustam, in Nurenbergam : Multa deliberata : Sed necdum venisse tempus magnarum ex Germania rerum cernimus. Interim Romanorum rex secundis institit nuptijs, accepta coniuge filia ducis Mediolani, eius, quem ante aliquot annos casum ferunt in ecclesia diui Stephani Mediolani : cuius frater Ludouicus dux de Bari, gubernacula apprehendens, non facile potuit dimittere, ad inuidiam omnium Italiae principum : Qui ubi vidit inde sibi creari negocium, introduxit in Italiam Karolum Franciae regem eius nominis VIII. ad occupandum, quod diximus, regnum Neapolitanum : vt impliciti Italiae principatus proprijs rebus, quibus ab illo rege formidarēt, interim suū obliuiscerentur. Per quae tempora perijt verus & legitimus successor in ducatu, huius reginae germanus frater, quod certū est : incertum verò, veneno, an morbo. Ludouicus interim reginae patruus, per Romanorum regem, misso in eam causam cancellario suo, inuestitur de ducatu : quod nec pater eius, nec frater vnquam poterant ab Friderico Impera-

Imperatore vllis conditionibus impetrare, multis in eam rem expromissis: quod diceret esse Mediolanum cameram Romani Imperij, vacuam morte Philippi nouissimi ducis de Vicecomitibus: Causamq; illam integram seruabat Fridericus successori. Nec imprudens poterat quisquam regis nostri consilium subaccusare, quod ad transitu Italia blandiendum erat duci Mediolani: quod ante illum fecit Sigismundus Philippo, & nunc maiori spe faciundum erat Maximiliano, quod Ludouicus pridem ducebat in Italiam Francia regem, inopinato, & insperato superuenientem Florentinis, quod nullis ante admonitionibus hoc precauissent. Vnde factum est, ut restitutus per eum Pisis in pristinam libertatem, reducitq; familia de Patzis exulante, alia de Medicis extruderetur, Florentini multa centena millia aureorum, aut muneris, aut mutui specie regi numerarent, Romanorum rege simile aliquid ab affine suo prestolante: Inquam rem tam facile prebuit aurem inuestitura eius. Sed tum intermisso profectiois instituto, idem rex descendens in occiduas filij partes videre quid ageretur, per sui absentiam, fertur in Antwerpia crucem sustulisse in pectus cum omni familia, cum pretendere expeditione in Turcum, saepe animis destinata: sed in executione necdum qualibuscunq; impedimentis perductam.

CAPVT XXII.

NEc diu post implicatur magno Switensium bello, (Heluetios dixere antiqui) qui veteri feruntur in domum Austria odio laborare: quam cruentia saepe prelijs attenuarunt, & nunc Francorum regi deuincti foedere ferebantur, satis contumaces regi Romanorum: cum tamen Imperio subditos negare se non possint. Magnam Sueuia ligam rex induxit super eos, ut

armis perfringeret, edomaretque: Sed in frenē populū nulla potuit vis perdomare. Congressi magno nup̄r praelio fudisse, perdidisseq̄, ferūtur magnā nobilitatis partē, comites, milites, & militares, cū ipsi quoq̄, nō incrementā victoriā reportarent. Demū renouatis per tractatus fœderibus, satis superbo populus regi supercilio dicitur obuiāsse. Indē rex versus in Geldriam, oppugnauit Karolum Adolphi filium, quem bello Flandrensi, non diū post mortem Karoli Burgundie ducis, diximus ad Tornacū cecidisse. Hunc filiū eius Franci captum remisere, (quod & ipsum ostendimus) ante aliquot annos in terram suam. Tentauere antehac multi illum Romanorum regi conciliare: sed nihil potuit fieri, contendente rege ducatū illum regno Romanorū vacauisse. Vrbes autem in eo ducatu nō pauca, integrā fidē seruauere duci suo, vsq̄, ad inanitionem suā plenariā: Militares autem, incertū quibus ex causis, satis ab se alienauit dux: vt magis regi, quā suo principi studerent. Ergō rex, assumptis in societate belli ducibus, Alberto Saxonia, Georgio Bauaria, & Wilhelmo Iuliacensi, & Iohāne Cliuensi, acri bello ducem impugnauit: Euastata terra, aliquot captæ arces & oppida minora, sed maiora sese continuere. Rex auocatus in Alemaniā superiorē, quatuor memoratis ducibus rem cōmendans, ipse profectus est ad conuentū Imperij in Augustā. Nihil diū memorabile gestū est eo bello. Gregarij pedites, qui se Guardiam appellauere, vbi euastatam viderunt Geldriam, per speciem non soluti stipendij, se contulere ad Geldria ducem: vt versa sorte, vicinorum ducum, Cliuensis ac Iuliacensis terras inuadant. Id cū fieret, duo illi duces pertasi rerum, per medios egere cum hoste, vt quod ad se pertineret, de omni controuersia starent iudicio regis Francia. Iam autem

mortuo

mortuo Karolo sine herede, successit Ludouicus (dux
 pridem Aureliani) proximus ex regū sanguine ad coro-
 nam. Is, repudiata cōiuge, quam specietenus tenebat, fi-
 lia Ludouici regis, ac germana proximi Karoli, quamq;
 nunquam coniugis affectu tetigisset, accepit relicta Ka-
 roli: eam, quæ primò desponsata erat Romanorum regi,
 eidemq; Ludouico aliquandò à puella patre Francisco
 repromissa: felicē, an infelicē dicā coniugio fœminam:
 quæ semper ibi peitur, vbi iam alia torum occupauit.
 Hic Ludouicus iam rex, mira arte peregit, vt Mediola-
 nenses in suum conspirarent ducem, euocarentq; illum,
 iam Franciæ regem. Vbi intellexit dux coniurationem
 suorum in se validam, cedendum tempori putauit: one-
 ratiq; aliquot auro & argento mulis, concessit in alpes,
 Brixinā tenens affinis sui regis Romanorum urbem, ex-
 pectans tēpora meliora: Sciebat enim fluxos suorū ani-
 mos facillē exatiandos superbo Francorū Imperio. Inte-
 rim rex Franciæ Ludouicus, miro apparatu Mediolanum
 inuehitur, obuiam effusis cūctis ordinibus, cum ipse me-
 dius inter armatorū millia trāsiret. Constitutis in ea vr-
 be, & in omni ducatu cūctis ex sentētia, cū rebus & lo-
 cis, quos voluit, præfecisset, ille redibat in regnum: Non
 dormierūt, qui pulso duci studerēt, cū cernerent Fran-
 corū imperia à populo fastidiri. Igitur reuocatus à suis
 dux venit, cinctus multis ex Germania millibus equitum,
 peditūmque: facileq; fugauit Francos, resumpta penè
 omni, quam perdidit, ditione, vsq; ad paucas vrbes:
 quas, vel Veneti, (singulares amplificandæ ditionis ma-
 gistri) vel alij occupassent. Ità versa fortunæ rota, iam
 iterum sustulit in altū ducē Ludouicum. Sed cū Fran-
 ci non ignorarēt fraudes Itatorū esse promptas in omnem
 partem, magno comparato exercitu rex misit in ducem.

Iam congressuri videbatur ex aduerso, cum Switenses (ut ferunt) duodecim millia, qui duci militarent, ab rege obrerati, ducem deseruerunt. Itaque dux ipse à Frācis captus, iam libertatem amisit cum ducatu. Frater eius Ascanius cardinalis vicecancellarius quoque, à Venetis intercipitur, & in manus regis perducitur: Itaque germani ambo capti trahuntur in Frāciam, cum aliquantibus ex Mediolano primoribus ad numerum XL. incertum quo exitu. Hæc pro rei nouitate paucis strictimque attingenda putauimus: nunc quod agimus, exequamur. Rex ille Frācia factus arbiter inter tres duces, causam diremit: Dux Geldria usque hodie in sua manet ditione.

CAPVT XXIII.

Albertus superioris dux Saxonia, qui iam dudum in occidentis partibus Romanorum regi militauit, Hollandinis quoque operas in hostes commodauit, ab ipso Romanorum rege remunerationis loco accepit gubernationem Phrisia occidentalis: cui omnem maritimam palustrium terrarum regionem coniungere destinauit, quandiu Phrisia perdurat in ea uocabulum. Facile fuit immixtis peditibus gregariis de Guardia, inter se domestico, ut semper, bello dissidentes ad iuga cogere: nam uni secta addita manus stipendiariis, expugnauit alteram: Tum ope conuersa in priorem arma tulit. Itaque infelicis discordia sua terra poenas luit: qua si unum sensisset, non tam facile expugnaretur. Aliquot locis princeps victor, munitiones firmavit, ut populum in fide contineret. Sed Phrisia fluxa fide populus, quod non diu pro sua consuetudine in sententia permaneret, ubi deflexit Albertus dux, cuius canos cum prudentia reuerentur, filium, quem illis sua vice reliquerat praesidem, contempsere: iuuenem, ut aiunt, non totis precordiis arma tractantem: qui in medio praeciorum

astu

astu (vt fertur) alijs pugnātibus, ipse suis indulfit amo-
 ribus. Sed non consuenēre nostri temporis principes
 primi in acie pugnare, vt Iulius factitabat. Igitur Al-
 berti ducis filium Phrisij in munitione conclusum cir-
 cumsistunt, sperantes cum omnibus à se facile intercipi-
 endum, priusquam pater arma referat in terram. In-
 terea Magnus dux inferioris Saxonie, Iohannis filius, à
 patre gubernationi terrarum præfectus, præsertim terris
 palustribus Hadeleria prospiciens, cum videret Iohan-
 nem comitē de Oldenborg occupasse vicinam sibi Phri-
 siam, Stadland, atq; Blexen, easq; terras firmis munisse
 præsidijs, constituuit & ipse amplificare ditionem in vici-
 nos ducatos, quod eius iuri ab antiquo putarentur ob-
 stricti, inq; eam rem cōparauit arma. Viderūt hoc non-
 nullis oculis archiepiscopus Bremensis Iohannes, & ci-
 uitas Bremensis, Hamburgensesq; non passi ducem la-
 tius ad mare dominari, quod terra, quam peteret, esset
 iuris ecclesiastici. Igitur colloquuti fœdera iungūt, com-
 munibusq; animis Magno duci nunciantes hostilia, Ha-
 deleriam inuadunt & sui iuris faciunt, præueniētes du-
 cis molitionem. Ibi tum Thietmarsī, qui arma sua con-
 iunxerāt archiepiscopo & vrbibus memoratis, cum con-
 tumelijs pro suo more exasperassent gregarios pedites
 Hamburgensium, ab illis miseris modis cæsi cadunt, viri
 circiter LXX. Id hodie queruntur, & in Hamburgi vr-
 bem intentant actionem. Magnus dux possessione terra
 sua destitutus, queritur apud omnes vicinos principes,
 facile impetrans, vt communibus omniū impensis iuxta
 fœdera quæ dudum conuenerant, vocaretur de occiduis
 mundi partibus ea manus peditum, quæ Guardia dicere-
 tur, ipso tū nomine terribilis, quod vastatores terrarum
 inuicti haberentur. Sed docuit exitus viros à viris vinci

posse. Venerat Guardia euocata, & diocesim primū
 Bremensem constituit peruastare. Sed cū ex Olden-
 borg Visurgum transmittere nō posset, brumali praeser-
 tim & niuali tempore, excubantibus etiam in altera ri-
 pa ipsis Bremensibus incolis, retrō tulere pedem: & per
 vicina oppidi Wildeshusen in Verdam urbē duxerunt,
 facile, cū Verdensis administrator, Hildesemensis epi-
 scopus ibi restitisset, si alienam causam suam facere vo-
 luisset, cū non ignoraret multorum principum illis ad-
 esse manum. Igitur ad consinia diocesis Bremensis ac
 terra Luneburgensis deducti, insigni diu fame excrucian-
 tur: Oppida Stadiū & Buxtehude, nec vnquam op-
 pugnare conati, quod non tenerent impedimenta bellica
 expugnandis urbibus: simul expectantes, vt gelu cōstri-
 ctis omnibus vndis, peruium vbiq̄ iter inuenirent: Sed
 miserante Deo, non fuit ea perseverantia gelu, vt itine-
 ra durarentur, variantibus quotidie aëris qualitatibus,
 vt biduano frigori tantūdem temporis succederet ad ri-
 gorem laxandum. Et cū militares in diocesi nō satis
 auscultarent archiepiscopo, obliqua inclinatione respi-
 cientes in ducem Saxoniae, cuius germanum maluissent
 pontificem suum, (Malè enim parèt plebeio generi) co-
 gitur archiepiscopus rebus aliter consulere: Nam Hen-
 rici de Brunsvico ducis filium Christophorum de con-
 sensu capituli accepit adiutorē. Tum verò dux ipse pa-
 ter arma corripiens, ducere contendit in hoc gregarium
 & collectitium genus peditum, quod tanto terrore im-
 pleuit prouincias: Omnia illi in promptu fuere. Sed rex
 Daniae Iohannes, qui paucos ante annos illorum opera
 Suediae regnum perdomuit, eos conduxit, mittens ora-
 tores, qui auerterent ab illis ducem. Medio tempore Ha-
 deleriam dux solo illorum peditum terrore in potesta-

sem recepit: Tentata est per eosdem gregarios satellites
 Sorsatiam post receptam Hadeleriam: Sed ibi insigni
 clade accepta repulsi sunt, foemina, vt ferunt, duce pa-
 lustrium virorum. Igitur rebus ibi constitutis, in obse-
 quium regis Danie euocati, per terram Luneburgen-
 sem, perq³ oppidum *Wijnfen*, volūtate Hamburgensium
 requisita, transuadârunt in Eisingen. Incolæ palustris
 illius terræ, vel nutu minimo accepto de opprimendis,
 tum apertis cataractis terræ, nullo negotio omnes perdi-
 dissent sine sui sanguinis impendio, iam in luto miserè
 laborantes: Sed fides implenda fuit. Itaque transierunt
 incolumes.

CAPVT XXIIII.

IN Holsatiam venerant, multis dubitantibus quò du-
 cendi: Statim tamen se res aperuit. Rex Danie Io-
 hannes, idemq³ dux Holsatie, cum fratre Friderico du-
 ce, iam dudum Thietmarsis insinuârunt literas Imperi-
 les, quod subiecti per Imperatorem Holsaticæ ditioni
 dicerentur. Illi verò refragati sunt, ad ecclesiam Bre-
 mensensem se pertinere contendentes. Iam hostilia illis
 principes memorati nunciârunt: & tamen immisissis ora-
 toribus pertentârunt, si sine sanguine dederentur. Fuê-
 re qui tranquillitati consulentes, simul etiam diffidentes
 rebus suis, sine ordine aduersus numerosissimos & ordi-
 natissimos hostes, volūtati principum facile fuissent as-
 sensi: sed commune refragabatur: nec erat constantia
 obganire. Igitur rex cum fratre, omnibus apparatis, mo-
 nit in Thietmarsiam post principiū Februarij: Peditum
 gregariorum penè sex millia predicabantur eorum qui
 stipendijs militarent: Caterum ex Iulia, Phrisia, Hol-
 satia, ex oppidis & agris, qui accesserant, numerari
 non poterant. Tam certa spe victoria venerant nonnulli,

vt pecuniam comparādis rebus ex praeda secum in zonis
 portarent, vnā cum sigillis, ad dandas literas, vbi pecu-
 nias expendissent. Equites splendidi ex Holsatia, Lutiā-
 que, & omni Dania illo splendore ibant in armis, quibus
 solet ad magnas nuptias properari, omne secum aurum
 in marsupijs ferentes. Accessere nonnulli ex Marchia,
 Luneburgensi, Brunswicciensi, terris, incertum an se-
 dere nisi à principibus, an sua sorte militantes: Nemo
 dubitabat tantis viribus Thietmarfos protinūs cessuros:
 & si ad statariam pugnam ventū fuisset, non erat am-
 biguum. Sperabant multi tum se dedituros homines,
 cum cernerent ante oculos rem apparatus, quā diū cre-
 dere non poterant. Igitur cūctis ex re, & pro temporum
 & locorum qualitate cōstitutis, magno agmine ducunt
 principes in terram hostilem XIII. Februarij: Nam ali-
 quot dies consumpsere in conspectu hostium, expectādis
 copijs quae confluerant: simul vt ad spectu suo terrent
 inimicos. Iam cessere de aridis terra partibus, quae ad
 Holsatiam contigua sunt, intrō in terram palustrem
 omnibus suis perductis. Et tamen ea fuit hominum per-
 tinacia cum temeritate, vt in villa Swintberg nuptias
 peragerent, cum primi agminis aduentarent. Ingressum
 incolae obseruauere ad Hammam, inde per ducturos su-
 spicati. Sed cum se ibi aliquandiū ostenderent ingressu-
 ri, ductoribus freti incolis, qui inter ceteros stipendio re-
 gio militarent, ex latere per graminium iter, sub aquis
 latens ducuntur, & vnicum terrae oppidum Meldorp,
 quod ipsum tamen incolae negligenter communierant,
 cum aliquot inde ictibus tormentorum factis tonuissent
 incasum, facile occupatur ab ingredientibus. Fugere
 qui poterant: In alios omnis aetatis, ordinis & sexūs, est
 seuitum, vt terrore excitato promptius dederentur.

Princes aliquantam in oppido moram fecere, si forte deditiois consiliū sumerent incola, sine sanguine parentes: Ipsi verò in palustribus sua terra locis congregati, incerti erant consilij: Quidam secum deditioem musitauerunt: Alij circūspexere fugam in Buzæ, quæ insula munitior videbatur ad tuendum: Pauculos intus habebant ad stipendia militantes: sed illos conuenire non sinebant, exteris non fidentes. Quidam ex his profugi desertores, cum oppidum ab hostibus caperetur, omnia iam perditæ foris disseminauerunt: Ea prima voluit fama. Iterum pertentandos nuncijs putauerunt principes, si saniores sumerent mentem: Missis speculatoribus terra gnaris, scrutantur principes, quæ intus capiant consilia: ex quibus vnum natum Phrisium ceperant Thietmarsî, quem bono suo viuere sinebant: nam ceteros correptos mox trucidabant: Hunc hominem adigunt minus vera fateri, quo itinere sint hostes ingressuri. Id cum accepissent, proxima nocte fodientes, vallum opponunt per lutosissima itinera venturis: Ibi aliquot hominum millia seruauerunt excubias: Alij locis alijs, cum non fiderent ad plenum nunciante capto. Igitur pessimo auspicio mota sunt castra die Luna, quæ fuit XVII. Februarij, multis reclamantibus, qui nõssent vadosa itinera. Sed præualuit consilium capitaneorum de Guardia, quos ad hoc operatos rex habuit: Præcessere hi pedites tria penè millia, cum ciuibus & agricolis maiori numero: Sequitur agmen equitum, tam certam præsumentium victoriam, ut vehicula quoque post se venire sinerent: Per angustum quoque sunt ingressi tramitem, quæ res infinitam peperit cladem equestribus: Nemo cogitabat periculū esse, vbi præcessere pedites de Guardia, rem omnem habu-

habu-

habuere pro expedita. Lutosum ac profundum iter ex
 lateribus septum grandibus fossatis, supra genua turba-
 uit equites. Equites vero ibant in pressura nimia, spe-
 rantes, & expectantes in solida peruenire. Iam Thiet-
 marsi post aggerem delitescentes, tormentis missis som-
 erunt, non sine discrimine venientium: Primi tamen
 agminis pedites pluteos confertos praeferebant, subie-
 ctisq; hastis transibant fossata, & iam in solido constite-
 rant: sed anguste stabant, ut pugnare haud possent. Di-
 es erat nebulosa, pluuia grandine mixta, ventis sauien-
 tibus de caelo pugnabatur. Terra crebris fossatis discissa,
 non sinebat aciem extendere, aut excursions facere.
 Regia tormenta iam erant collocata, sed pluuia cum
 ventis impediante, emitti saxa non poterant. Procurre-
 re nonnulli ex Thietmarsis, ut euertent: ex quibus
 nonnulli sunt casti. Interim aggere tuti, tonuerunt illi
 bombardis, ruperuntq; ordines stantium peditem. Sed
 cum ambiri se ex hostibus cererent Thietmarsis, pauci
 egressi, non plures trecentis, aut ad summum quadrin-
 gentis, pugnam conserunt aduersus tot millia: sed luto
 & frigore & angusto loco constrictorum. Transilientes
 incola fossata, pugnaere pauci in multos, loco captos:
 bis retropulsi reuertuntur: bis ex fuga se colligunt, &
 hostes loco captos, frigore & luto madidos, cadunt, de-
 trudunt in fossata. Auxere aquam cataractis apertis, ut
 fossatorum nullum iam videretur discrimen. Multis pere-
 untibus, primi ex Guardia pedites fugam ineunt, in qua
 tamen multi caduntur. Tum aucti animis Thietmarsis,
 in reliquam stantium manum collectitiam, ex urbibus
 & agris, seuiunt ad interuicem, cadentes aut mer-
 gentes aquis, quae maxima turba fuit.

TVM verò inuadunt equestrium pressam angustia
 loci turmam: Nam loco capti, commouere se haud
 poterant, in nullam partem exire valentes: Nam antea
 pedites cæsi, postera parte curribus cōstricti: ex utroq;
 latere fossatis inclusi stabant immobiles præsentem mortem
 pallidi. Circūfusi Thietmarsii ex latere, lanceis ac sa-
 gittis, primū equos vulnerauēre. Iumenta ubi per-
 sensere ferrum, sauiunt, proculcant, deiciunt seffores,
 fit strepitus miserabilis: Vapor ascendens ex sudore,
 oculos obfudit: Primi agminis, cū iam fossata pedi-
 tum numerosa multitudine implerētur, utcunquē eua-
 scere, ipsis ignorantibus quomodò transierint: Nam plu-
 uis & nebulosus aer, simul niues cum ventis, mixto ex
 sudore fumo, visum omnibus ademerunt: Miserabili ca-
 de sternuntur, conculcantur, merguntur, & vna stra-
 ge pereunt viri militares, nec gladiū stringentes. Prin-
 cipes ipsi cum aliquantis, incertum quomodò, elapsi
 sunt: Nam nē quisquam retrocederet, impediūere cur-
 rus: qui & ipsi iter conuertentes, cū iumenta caderen-
 tur, steterē plaustra in latum obuersa, velut pro castris
 obiecta. Creditum est, per densa caforum & mersorum
 cadauera nonnullos euasisse. Qui in oppido remansere
 ad custodiam, multi euadunt: Qui ab hostibus occupan-
 tur, sine numero caduntur. Incredibile est memoratu,
 quanta triū horarū spatio peracta sit cades. Ipsi Thiet-
 marsii mirantur, quomodò tam breui tempore tantā con-
 ciderint turbam. Sed maior pars inuenta est sine vulne-
 re. Quæ res declarabat, aquis demersos q̄ plurimos. Ne-
 mo satis explicat ordinem rei gesta, omnibus de suo peri-
 culo cōterritis: Nebula, nox ingruēs, bombardarū fumus
 & ipsorū iumentorum vapor exuberans, visum ademē-
 re. Mox

re. Mox

re. Mox sequuti alij ex Thietmarsis, pugnantes primos nudauere armis, prostratos excussis zonis, & quos spirantes reperere contrucidant, deinde vestibus, ad extremum etiam camisijs detractis: Pauci reperti die Luna sequenti qui vita permitterentur. Hoc immanissimum crudelitatis genus: sauièrunt in mortuos: & quidè pedum aliquot millia contumulârunt: sed equitibus hoc negauere. Inerant duo comites de Oldenborg, Adolphus & Otto, milites plurimi, militares sine numero: Flos ipse Holsatia militiæ perijt, infinito suorũ gemitu, commiseratione omnium maxima, qui nouere humanitatem, modestiam, frugalitatem, in amicos: Ceterum in omnes splendorem, fortitudinem, constantiam. Sed tum in luto computruere sub sole tot splendidi equites: Facilis iactura sepulcri, ait ille: & alius: Calo tegitur, qui non habet urnã. Tertia hæc insignis in Thietmarsia clades Holsatorum. Prima fuit ad annum à Christo millesimum trecentimum vicesimumsecũdum, cum Iohannes & Gerhardus comites rebus præessent: qui tum euasere, cassis copijs vltra duo millia. Altera ad annũ quadringentesimum quartum post mille, cum Gerhardus primus Slesuici dux, horum principum maternus proauus, cum magna suorum manu in Hamma caderet: Et hæc tertia ceteris maior. Nam cesorum numerum nemo satis explicat, cum Thietmarsi illum fuisse maximum contendũt, alij negant, ad paucamillia redigentes. Sed sua cuique domus monstrat quanti perierint.

CAPVT XXVII.

Albertus deinde Saxonie dux superioris, æstate quæ proxima sequebatur, expeditionem fecit in Phrisiam, obfesso in terra filio laturus opem: Ad quem recurrere qui cædi iam dictæ supersuere pedites, cum multis

multis alijs, aucto semper numero nouis supplementis: Duxit ille in Phrisiam, & eo terrore cōcussit incolas, vt dimissis oppidis & omni terra, profugerent: Ignauissima pecudes merita perpetuam seruitutem, quæ pro patria nec primam sustinuere pugnam. Albertus, soluta tum obsidione filij, oppida terra communiuit, & in Groningen ducens, eam urbem obsedit: actum de omnibus reputans, vbi illa vel caperetur, vel dederetur. Ex altera parte orientis oppugnauit eam Idzardus comes orientalis Phrisia: Leuia fiunt pralia multa: sed nihil ad dditionem. Ita se cōmeatibus & armis præmuniērant, vt omnem impetum facile sustinerent, & tempus in autumnum extraherent: Nam est palustris & aquatica terra, quæ difficilem faceret crescentibus aquis oppugnationem. Interuentu episcopi Traiectensis res componitur: Vbi Albertus dux iam morbo correptus vitæ suæ desperat: Nam priusquàm conditionibus totis consentiretur, ignorante parte urbis, ipse in castris moriens defecit, princeps animo & rebus gestis egregius, qui canos suos multis bellis pro Romano Imperio fatigauit. Filius eius ad regem contendit Romanorum, patris in eam terram gubernationem impetraturus. Interim qui fugerant Phrisij, conductis peditibus, qui pridem Alberto militabant, magna vi terram repetunt, aduersam factionem repellentes: vt est terra illa maledictioni subdita sempiterna, semper fouens hereditariam diuisionem: vt alij Schiring, alij Vetkoper censeantur, pertinaci odio, sine causa, sine fine, inuicem persequentes: Quæ pertinacia etiam Hollandinos corripuit. Sed illi paulo ciuiliores, quodd mundum peragrant, leuius exequentur suam sectionem. Phrisij verò, genus homi-

num inciuile, quod rariùs alijs miscentur nationibus, suis moribus inforDESCUNT: Sed luunt pœnas ferocia sua, quod diuisi crebriùs superantur, vbi indiuisi fierent inuicti. Moriens Albertus testamento filijs commenda-uit causam Idzardi comitis memorati, nè vnquam illum desererent: Sciebat Groningensium in illum implacabile odium, quod redditi pristina incolumitati, arma in illum exterminandum essent conuersuri: Occupauerat autem ille priori bello oppidum Dam, quod ad mare ituris Groningensibus obuuium est: idque prasidio imposito communiuit.

CAPVT XXVIII.

Militares terra Groningensis adhasere profugi Idzardo memorato, quod nimia seruitute premerentur ab vrbicis, non permisi panem, aut potum, in adibus suis conficere: sed omnia ex oppido iuberentur expectari. Indè verò ad iudicium euocarentur in dictum oppidum, quotiès vel de minimare à quopiam impeterentur. A vetusta memoria, cum inuicem cadibus & incendio in se deseruerent homines memorati, essentque in oppido ex militari genere, qui concilijs prasiderent cum ceteris oppidanis: complacitum tum erat communi omnium assensu, ad euertendas cedes & mutua incendia, vt de controuersis in oppido experirentur: euocatiq; adessent, magnis pœnis constituti, aut amissione dextera in criminalibus, aut prediorum euastatione in ciuilibus. Harum rerum abusus quidam inoleuit, cum desicerent in oppido militares, & Groningenses veteri constituto pertinaciùs inherebant. His ex rebus orta dissensio, secreuit militares terra ab oppido: qui sese interim bello tonante in terra comitis cõtinuere.

Du-

Durātibz treugis, quas episcopus Traiectensis proximo anno interposuit, cum Groningenses iniquis ferrent animis oppidum Dam à comite teneri, conducere manum peditum validam, aliquot millibus aureorum expromissis, quae, dum expugnatum traderetur oppidum, soluerentur. Oppugnavere pedites cum civibus, non satis communium opidulum: Et nisi fortissimè ab his qui inerant, defensum esset, etiam expugnassent. Comes interim arma vii suos aliquot exteris conductis: Mittebantur etiā à vicinis nonnulla supplementa: fortior creuerat, quam ut ab oppugnantibus posset sustineri. Itaque repulit primo impetu Groningenses: Priusquam tamē ille accederet, impletis fossatis fœno & euectionibus multis, transilierunt in oppidum gregarij. Ibi adunati qui intus erāt, repulerunt, aliquot ceteris oppressis. Sed ubi comes prodijt in aciem, rediguntur pedites collectitij cum Groningensibus pugnaturi, etiam duplato militum numero exuperati: Missilibus primum & deinde ex tormentis de parte comitum iacta saxa ordinem rupere, stragemq; fecere. Tum gregarij primi fugam ineunt, Groningenses sequuntur. Ibi magna fit strages de parte vrbicorū. Altera & hac peditum infida pugna, quae vehementer eorum nomen extenuat, monstratq; & perfidum, & inane genus militum, solo nomine & gloriatione magnum. Tum victor comes firmat obsidionem, captiuis multis ex vrbe detentis: Tribus locis praesidia imponit, nè quouis pacto quicquā importetur. Ad famē resistā respexit, nisi properata inundatione, aut rerū cōpositione oppido consuleretur.

CAPVT XXIX.

Eodem illo tempore, cum ageretur annus primus post mille quingentos, Henricus dux Brunsvici se-

nior, pro filio adiutore diocesis Bremensis, Phrisiam eadem ecclesia ab olim subditam, nunc malè paremem, quòd se liberam diceret à memoria diui Karoli Magni, ad iuga cogere institit. Circuiuit ille suo more, vt solet, in persona, diligenter omnium vicinorum principum domos, inuitans ad auxilia submittenda, pro infremi populo sub iuga mittendo: perfecitque, vt ad principium Septembris conuenirent: seriùs quidem quàm plausiu terra oppugnāda ratio deposceret, quòd autumnū aquosa tempora, immeabilem faciunt terram. Sed latè contrahenda auxilia priùs cogi non poterant. Submisere suos, Henricus Luneburgensis, Magnus Magnopolensis, Bugslaus Pomeraniae duces: Ipse Ericus cum Henrico fratre totis incubuere viribus: & è diocesi Bremensi militia omnis, & ab vrbe, & ab agris, quotquot poterant, in vnum conuenere. Ferebantur inesse auxilia archiepiscopi Coloniensis, & prouincialis Hassia comitis. Poterant illa ad ingeminandum terrorem predicari: Poterant adesse, nihil ad rem. Ingenti tum equitum peditumq; agmine terram petiere memoratam: quanuis priusquam ed declinarent, satis incertum haberetur, quò tanta dirigeretur expeditio. Finxit sibi quisque somnia: Sed tamen vigilabant omnes, & stabant ad custodiam suarum rerum. Initiū Phrisia Stadland, quod continenti arida tangitur, quia defendi non poterat, deseritur, intrò ad reliqua palustria retrocedentibus incolis, cum armentis & gregibus: Ibi verò se defensionem parabant. Hostile agmen plena horrea reperit, vnde faciliorem sibi fecerat oppugnationem. Multitudo verò tanta facile absumptis quæ aderāt, ad famem peruenere, vt castra multi desererent, inedia coacti. Oppugnatio

gnatio verò intentata est viriliter : nec defensio segnis
erat stantium pro libertate : Indè, quod neceſſè fuit, in-
commoda sunt vtrinquè illata : sed maiora tulere impu-
gnantes. Accessit autumnu pluuiiale tempus, quod incolis
quantum commodabat, tantum incommodabat impu-
gnantibus. Ecclesiam vnam incaſtellauere ducales, vt
per vniuerſam brumam diſtinerent populum ruriculam
ab agrorum ſuorum cultura. Sed accolarum inſtantia
& incubantium eccleſiæ formidata inedia rem diremit :
Itaque duces retraxere copias. Sequuti ſunt nõ diu poſt
eccleſiæ defenſores. Ità in aliud tempus dilata res eſt.
Quo tempore Groningēſes cum hoſtibus pacti, ad treu-
gas venerunt. Pax deindè certis legibus eſt compoſita :
Sed neque illa durauit, cum Idzardus comes orientalis
Phriſiæ oppidum Dam, quod ſeruat aditum maris, tene-
ret. Et quanuis non omnind diſcluſi Groningēſes vi-
derentur mari, habētes portus alios, agrè tamen cerne-
bant comitem illis incumbere. Sed neque duces ſuperio-
ris Saxonie tenentes occiduam Phriſiam, deſtituere
Groningēſibus arma oſtendere. Urbici ſeſi, ac pertaſi
rerum bellicarū, miſſis oratoribus, paci componēde inſti-
terant : Propoſita ſunt eis capita pactiōis, quæ ſi ſubirēt,
rediret tranquillitas. Oratores retrò ferebant ad ſena-
tum vrbiſ, qui videbatur conditiones amplexurus. Inſi-
nuanda fuere eadem capitula populo : Qui vbi cogno-
uit, vno ore reclamauit : Extrema paſſuros omnes, ſan-
gunem & vitam impenſuros, priuſquam acciperent
conditiones. Quod vbi renunciatum eſt principibus, vi-
debantur laxare rigorem : Nam extrema perpeti de-
cernentes, ſolent acres intendere caſus : Ibi in hunc diem
res conquieſcunt.

Henricus dux Luneburgensis, tametsi titulum habeat Brunswicccensis principatus cum patribus, ditionem solam habet, qua vulgò communiter dicitur Luneburgensis: eam videlicet, quam olim Hermannus ab Ottone I. Imperatore subuectus in ducalem honorem, acceperat, quod arma eius ditionis commonstrant: Is inquam princeps, cum nonnulli militares securitatem ab illo prestitam oratoribus Brunswicccensis senatus violassent, diffunderentq; rumorem, non sine eiusdem commuentia rem esse peractam, indoluit illustre nomen suum commaculari, eosdem violentos quibus poterat rebus insectatus. Cessere illi in diocesim Magdeburgensem, excepti à contribulibus suis: Ibiq; cum nonnulli inter se militares causam armis, vt solet, intentatis versarent, erat in parte is qui hostes memorati ducis confoueret: oppugnatoribus eius partis submisit auxilia princeps memoratus, equites supra centum: Ea manus gladio & igne sauij in memorata diocesi, pertingens ad oppidum Balēstede, olim caput principatus de Aneholt: Quam rem archiepiscopus Magdeburgensis indignè ferebat, inflammatus à comitibus memoratis. Sed principes superiores Saxoniae Fridericus, & Iohannes, inter se, & archiepiscopi memorati germani fratres, non passi vltra progredi indignationem inter fratrem & sororium, (nam germanā eorundem principum tenet dux coniugem) vocat disidentes in oppidum Quedelenborg. Conuenerantq; archiepiscopus cum ambarum ecclesiarū Magdeburgensis & Halberstadenensis praelatis. Aderant memorati duces, comitesq; de Aneholt Waldemarus & Georgius. Adolphus Magdeburgensis prepositus stabat

cum archiepiscopo suo: Non aberat Henricus dux sepe-
 dictus. Ibi interuentu principū fratrum, placatur Mag-
 deburgensis sororio; cum aliquanta expromitteretur pe-
 cunia in compensationem damnorum. Rebus ex senten-
 tia compositis, redeunt in sua. Duo interim Henrici du-
 ces Brunsvicenses patruales, vnum tum sensere: Nam
 regressus illo itinere dictus iunior, in ipsa vrbe Brunsvi-
 censi salutauit seniore: ibiq; causam duorum militari-
 um ad arma vsq; dissidentium composuere. Non durauit
 in longum ille consensus, cum recordaretur quisq; sua
 parte pactio, quas superioribus annis bello in Brunsvi-
 cum intentato iniere. Visum est cuique minus se
 iusto tenere, cum plus deberetur: Ambo querulantur:
 Aliquot vicibus ad tractandum conueniunt. Sed creue-
 runt indignationes. Demum in Brunsvicum concur-
 runt: Ibi cum aliquandiu tractatum esset, in illam
 acerbitatem res excreuit, vt fierent alterna conuicia,
 cum altrinscūs impropere, quæ videbantur con-
 tingere principalem honorem. Ibi Henricus dux senior,
 productis literis pactio, vulgavit omnia consilia
 edomandarum & partiendarum urbium Brunsvi-
 co ac Luneburgo. Adstiterē multi quibus erat res in-
 comperta, libenter tamen & cupidè acciperent nudata
 consilia, vt cernerent suorum in se principum affectio-
 nem. Qui de parte iunioris assuere, consilio proximi,
 cum erubescerent, ad circunstantes urbicos volebant à
 se deriuare talis rei conscientiam: Sed nihil profuit, cum
 ex aduerso illis diceretur & locus & tēpus, quibus inter-
 fuissent. Cumq; res summa indignatione partium dissi-
 dentium in apertum bellū respiceret, tanta erat securitas
 ducis senioris, vt armata suorum equitū ad sexcētos manu,

contenderet in castra Prouincialis Hassia comitis, qui ab hac parte oppugnat comitem Rheni Palatinum: Ab altera verò Romanorum rex suo sororio assistens Alberto duci de Monaco. Belli causa non minima: Contendunt enim Bauari de successione Georgij quem Diuitem cognominauere, cum ille moriens suos heredes non relinqueret. Exitus ipse in incerto est. Magnis vtrinquè viribus concurritur. Germania ferè tota fauet Alberto: cum alterum tueatur aurum plurimum, vnde stipendia ille largitur larga. Et si maior vis ingruat, respicit in Gallos, Bohemos, Vngaros, quos, vt ferunt, habet federatos.

ALBERTI KRANTZ
SAXONIAE LIBER XIII.
ET VLTIMVS
FINIT.

IN